

Hurriyat

Mustaqil gazeta

2022-yil
2-fevral
chorshanba
№ 4 (1276)

Gazeta 1996-yil dekabrda chiqa boshlagan * www.uzhurriyat.uz * @ gazhurriyat@mail.ru * t.me/hurriyatuz * Hurriyat gazetasi

МУШТАРИЙ МИНБАРИ

МАТБУОТГА ҚАЙТМАСАК БЎЛМАЙДИ

Кўп йиллар олий ўқув даргоҳида бўлажак журналистларга сабоқ берган олим Сайди Умировни кўпчилик билади. У киши биз билан кўшни эди. Эски матбаачи бўлганим учунми мен билан гурунглашишни яхши кўрарди. “Сизлар тухумни арчиб меҳмонга тутган мезбон каби, ўқиш пайти талабаларни шижоат пўчоғидан айриб кўясизлар чоғи, матбуотда юрак ҳовучлаб ишлайдиган бўлишадими – танқидий мақола ёзишдан қўрқадилар”, деб ҳазиллашсам, ўйланиб қоларди раҳматли. Нега гапни бундан бошладим? Чунки ўша ҳазил-чин гап замирида кейинги йиллар мени ўйлантирган жуда катта муаммолар ётади.

ёки миллионлаб хонадонларга газета-журналлар етиб бормаётганига сабаб нима?

Камина 1936 йилда Тошкент туманининг Келес шаҳрида туғилиб ўсганман. 1953 йили меҳнат фаолиятимни Тошкент почта бошқармасида газета ва журналларни сараловчиға ёрдамчи сифатида бошладим. Соҳага кўйган ихлосим туфайли фаолиятим доирасида бир неча босқичлардан ўтиб, почта бошқармаси раҳбари лавозимига кўтарилдим. Кўп йиллар Тошкент шаҳар “Союзпечать” агентлиги (ҳозирги “Матбуот тарқатувчи”

АК) директори вазифасида ишладим. Тўғри, бир соҳада узоқ ишлаган баъзи кишилар ишдан кетгандан кейин корхонаси фаолиятига бепасандлик билан қараган, уларнинг ишдан нўқсон излаган ҳоллар кўп кузатилган. Шу маънода андишага бориб ўзимга савол бераман: матбуотнинг бугунги аҳоли, унинг муштарийларга етиб бориш даражаси, бу соҳадаги муаммолар ҳақида муносабат билдиришга маънавий ҳаққим борми? Сўнг

яна ўзимга дейман: тўқсон ёшни қоралаш арафасида турибман, билдирадиган фикрим қандайдир манфаат, тама илнжиди эмаслиги аён. Чунки менга шу ёшимда ҳеч қандай иш, вазифа керак эмас, Худога шўқр, пенсия гаштини суриб юрибман. Қолаверса, Ўзбекистонда сўнгги беш-олти йил ичида ёшу қарини кувонтирадиган ўзгаришлар бўлди. Яширишнинг ҳожати йўқ, деярли барча соҳа инки-

розга учраш арафасида эди. Журналистлар таъбири билан айтганда, хом-хатала бир мақолани таҳрир қилишдан кўра янғисини ёзиш осон бўлганидек, сиёсий-иқтисодий, маданий-маърифий ҳаётда бировлар йўл кўйган камчиликларни бартараф этиш жуда қийин. Шўқрки, қийинчилик билан бўлса-да, элимиз фаровонлик сари қадам ташлади.

2-6

ЎЗБЕКИСТОН АХБОРОТ АГЕНТЛИГИ (ЎЗА) ТАШКИЛ ЭТИЛГАНИГА 30 ЙИЛ ТЎЛАДИ

МАМЛАКАТДАГИ ЕТАКЧИ АХБОРОТ МАНБАИ

Жаҳон тараққиётининг турли даврларига назар ташланса, жамият ҳамиша ахборотга кучли эҳтиёж сезиб келгани маълум бўлади. Ахборот майдони учун кураш нафақат мамлакатнинг ичида, шу билан бирга, унинг ташқарисида ҳам кечади. Мустақил давлат ахборот сиёсатида эркин бўлмоғи, ўз мақсадларини оммага, қолаверса, жаҳон аҳлига тезкор, холис етказиб берувчи миллий ахборот агентликлариغا эга бўлиши тақозо этилади.

Ана шу эҳтиёждан келиб чиққан ҳолда эндигина мустақиллик йўлига қадам кўйган давлатимизнинг Миллий ахборот агентлиги бундан роппа-роса 30 йил муқаддам — Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1992 йил 5 февралдаги “Ўзбекистон ахборот агентлиги (ЎЗА)ни Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги (ЎЗА)га айлантириш тўғрисида”ги Фармони билан ташкил этилди.

2019 йил 2 декабрдаги Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев томонидан имзоланган “Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги фаолиятини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорга кўра, ЎЗА — Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги республика ҳаётига оид ижтимоий-сиёсий ахборотларни тарқатувчи расмий ахборот агентлиги экани қайд этилди ва агентлик фаолияти тубдан қайтадан такомиллаштирилди, моддий-техник базаси замонавий талаблар асосида янгиланди.

Таъкидлаш жоизки, Ўзбекистон Журналистлари ижодий уюшмаси ва Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги ўртасидаги ҳамкорлик самарали давом этаётгани, хусусан, Уюшма томонидан ўтказилган тадбирлар ЎЗА мухбирлари томонидан мунтазам ёриб келинаётганидан мамнунимиз. Журналистларни қўллаб-қувватлаш, уларнинг касбий маҳоратини ошириш бўйича Уюшма ва Агентликнинг биргаликда амалга оширилаётган ишлари, шўбҳасиз, миллий ахборот маконининг равнақига хизмат қилади.

Дарҳақиқат, ЎЗА мамлакатимиз ички ва ташқи сиёсатини, жамиятимизда кечаётган ижтимоий-иқтисодий ўзгаришлар ва янгилишларни, амалга оширилаётган туб ислохотлар моҳиятини, аҳамияти ва самараларини холис, изчил ва Ўзбекистон миллий манфаатлари нуқтаи назаридан ёритадиган расмий давлат ахборот агентлиги ҳисобланади.

Халқ хизматида куну тун бўлиб, доимо янгилик излаб, янгиликка интилиб яшайдиган, жамиятда юз бераётган муҳим ўзгаришлар, устувор гоё ва ташаббусларнинг маъно-моҳиятини одамларга тезкорлик ва холислик билан етказадиган, ҳаётнинг қайноқ нуқталарига дадил кириб борадиган журналистлар ҳақида сўз юритилганда, биринчи навбатда, кўз олдимизда ЎЗА мухбирлари гавдаланади.

4-6

ФАОЛИЯТ

ЖУРНАЛИСТИКАНИНГ КАТТА МАКТАБИ

Журналистиканин асосини азалдан холислик, фақат ҳақиқатни гапириш, ёзиш, фикр юритилаётган мавзуга адолат билан ёндашиш ташкил этади. Мустақиллик йилларида ўзбек журналистиканин шаклланиш жараёни осон кечмади. Тўғри, бизда жадид боболаримизнинг ибрати бор эди. Аммо ягона мафкура ҳўқмрон давр, матбуотга совуқ муносабат журналистлар учун кўп сабоқлар берди.

Минг шўқрки, кейинги йилларда ОАВ фаолиятида, муҳтида эркинлик шабадалари эсиб, демократия нишонлари пайдо бўла бошлади. Айни пайтда электрон шаклдаги нодавлат ОАВ воситалари ривожланмоқда, давлат нашрлари қаторида хусусий матбуот анча ривож топди.

Шу йил 5 февралда давлатимизнинг асосий расмий ахборот агентлиги ҳисобланган Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги — ЎЗА ташкил этилганига 30 йил тўлади.

4-6

МУНОСАБАТ

ТАРАҚҚИЁТ СТРАТЕГИЯСИ:

ИНСОН ҚАДРИ УЧУН 100 ТА МАҚСАД

Президентимиз томонидан мамлакатимизда инсон қадри-қиммати, унинг манфаатлари, ҳўқуқ ва эркинликларини таъминлаш, тадбиркорлик ва ишбилармонликни янада ривожлантириш, таълим ва тиббий хизмат сифатини ошириш, қисқача айтганда давлат ва жамият ҳаётининг барча соҳаларини янги босқичга олиб чиқишни ўзида акс эттирган “2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги Фармон имзоланди.

Кейинги беш йилга мўлжалланган мазкур Тараққиёт стратегияси жами 7 та йўналиш, 100 та мақсаддан иборат.

Тараққиёт стратегияси лойиҳаси оммавий ахборот воситалари ҳамда ижтимоий тармоқлар орқали аҳоли ва кенг жамоатчилик муҳокамасидан ўтказилди. Ушбу жараёнда жами 17 мингдан ортқ таклиф, 300 дан ортқ янги ташаббус келиб тушган. Вилоятимизнинг фаол фуқаролари ҳам 2 мингга яқин таклиф ва тавсиялари билан иштирок этган. Бу мамлакатимизда эркин фуқаролик жамиятини ривожлантиришнинг далолатидир.

“Инсон қадри учун” тамойили асосида халқ билан очик мулоқот натижалари ҳамоҳанглигида тайёрланган ушбу стратегиянинг пировард мақсади барча соҳаларни ривожланти-

риш орқали халқимизнинг фаровонлигини ошириш ва кундалик ҳаётдаги муаммоларни ҳал этишга қаратилгани билан аҳамиятлидир.

Давлат бошқаруви органлари фаолиятини “фуқарога хизмат қилишга йўналтириш” тамойили асосида трансформация қилиш орқали, давлат идоралари фаолиятининг барча йўналишларини “Давлат — халқ хизматчиси” тамойили асосида фуқарога тўғридан-тўғри хизмат кўрсатишга йўналтирилаётганлиги ҳам аҳоли манфаатларини ўйлаб чиқиб тасдиқлаш бир томон бўлса, унинг ижросини ўз вақтида ва сифатли таъминлаш инкинчи муҳим масала ҳисобланади.

2-6

БИР ШИКОЯТ ТАФСИЛОТИ

АЛОВИДДИНИНГ “СЕХРЛИ” ЭКСКАВАТОРИ

ёхуд тадбиркорнинг ўзига тегишли мулкни бир неча йиллардан бўён ололмасдан сарсон-саргардон бўлаётгани хусусида

Сарлавҳани ўқиган заҳоти “Аловиддиннинг сеҳрли шамчироғи” деган эртани эсладингиз-а, ҳақиқатдан ҳам биз уни жуда яхши биламиз ва ҳаммамизга ёд бўлиб кетган. Биз ҳўқоқ қилмоқчи бўлган Аловиддин эса замондошимиз, унинг ҳақиқатдан ҳам “сеҳрли” экскаватори бор. Сеҳрлилиги шундаки, ушбу экскаваторнинг эгаси битта эмас икита. Иккаласида ҳам эга эканлигини тасдиқлайдиган тегишли ҳўжжат бор. Бугун биз шу “сеҳр”нинг сирларини очишга уриниб кўрамиз.

Аловиддин Муродов Бухоро вилоятининг Қоракўл туманида туғилиб ўсган. Мактабни тугатгандан кейин тумандаги сув ҳўжалигига қарашли корхонада бир неча йил экскаваторчи бўлиб ишлаган. Одамларнинг оғирини енгил қиладиган экскаваторчилик касби унга жуда ёқиб қолган ва қалбда чуқур из қолдирганди. Тошкент Давлат юридик институтида ўқиётганда ҳам, кейинчалик туман ёшлари етакчиси бўлиб ишлаб юрганда ҳам, прокуратура тизимида фаолият юритган пайтларда ҳам сув ҳўжалигида экскаваторчи бўлиб ишлаган даврларини заъв ва шавқ билан эслар эди.

Орадан кўп йиллар ўтди. Кунлардан бир кун у Тошкентда “Ўзмегиомашилзинг” давлат лизинг компанияси борлигини ва бу идора кўп техникалар қатори экскаваторларни ҳам лизингга бериш билан шўғулланишини эшитди-ю унда экскаватор

сотиб олиш ва уни сув ҳўжалиги тизимида ишлатиш нияти туғилди. У ниятини рўёбга чиқариш учун 2012 йилда “Қоровулбозор сув қурилиш ирригация” деб номланган хўсусий корхонасини ташкил қилди ва туман ҳўқими қабулига кириб лизингга экскаватор сотиб олиш нияти борлигини айтди.

Қоровулбозор туманидаги экинларни сув билан таъминлаш ишларини янада яхшилаш мақсадида сув йўлларини тозалаш, янгиларини қазिश учун экскаваторлар сув билан ҳаводай зарур эди. Шу сабабли туман ҳўқими унинг таклифини мамнуният билан қарши олиб, республика лизинг идорасига туманимиздаги “Қоровулбозор сув қурилиш ирригация” хўсусий корхонасига лизингга экскаватор беришларини сўрайди. хат ёзиб берганда қувончдан боши осмонга етди.

3-6

ТАРАҚИЁТ СТРАТЕГИЯСИ:

ИНСОН ҚАДРИ УЧУН 100 ТА МАҚСАД

1-6.

Фармоннинг 25-бандида Адлия вазирлиги, Ҳисоб палатаси, "Тарақиёт стратегияси" маркази ва "Юксалиш" умуммиллий ҳаракатига Тарақиёт стратегияси ва Давлат дастурлари амалга оширилишининг боришини тизимли мониторинг қилиш, уни сифатли ва ўз вақтида бажариш учун қўшимча чоралар қўриб бориш бўйича муҳим вазифалар юклатилди.

Шунингдек, таъсирчан жамоатчилик назоратини амалга оширишнинг ташкилий-ҳуқуқий асосларини такомиллаштирган ҳолда, айрим давлат функцияларини амалга ошириш жараёнига жамоатчилик назорати субъектларини кенг жалб қилиш, давлат органлари фаолиятини ўрганишда ижтимоий сўровлар ўтказиш ҳамда аниқланган камчиликларни очиб муҳокама қилиш амалиёти жорий этилмоқда. Фаол жамоатчилик назоратини йўлга қўйишда эса фуқаролик жамияти институтлари ва оммавий ахборот воситалари вакиллари, журналистларнинг меҳнатидан самарали фойдаланишга алоҳида эътибор қаратилади.

Бундан ташқари, Тарақиёт стратегиясини амалга ошириш жараёнига халқроқ ҳамжамиятини кенг жалб қилиш ва уларни ислохотлардан хабардор қилиб боришга ҳам алоҳида эътибор қаратилиб, "Юксалиш" умуммиллий ҳаракати ҳузурида фуқаролик жамияти институтлари ва

килларидан иборат йиллик муқобил ҳисоботлар тайёрлаб боруридан Мустақил мониторинг ва баҳолаш жамоатчилиги гуруҳи ташкил этилмоқда. Шу билан бирга ҳудудларда нодавлат нотижорат ташкилотлар, оммавий ахборот воситалари вакиллари, экспертлар ва маҳалла фаолларидан иборат Тарақиёт стратегиясини қўллаб-қувватлаш жамоатчилик гуруҳлари фаолиятини йўлга қўйган ҳолда тизимли равишда жамоатчилик эшитувларини ўтказиб бориш амалиёти жорий этилганлиги ҳам мамлакат тарақиётининг янги механизми яратилаётганлигининг ифодасидир.

Хулоса қилиб шуни айтиш мумкинки, Янги Ўзбекистоннинг 2022-2026 йилларга мўлжалланган тарақиёт стратегияси нафақат мамлакатимизнинг келгуси беш йиллик тарақиётини, шу билан бирга, унинг узоқ йиллик ривожланиш стратегиясини белгилаб берувчи муҳим ҳужжат ҳисобланади. Унда назарда тутилган мақсадларнинг изчиллик билан ҳаёtgа татбиқ этилиши, Янги Ўзбекистоннинг ҳар бир фуқароси бугунги турмушидан мамнун бўлиб, юрт тарақиёти ва ривожидан ўзига дахлдорлиги ҳиссини туйиб яшашига хизмат қилади.

Даврон ШОДМОНОВ,
"Юксалиш" умуммиллий ҳаракати
Қашқадарё вилояти ҳудудий бўлинимаси раҳбари,
У.А.

НУҚТАИ НАЗАР

МИЛЛИЙ МАФҚУРА ЁЛҚИНИ

Эрта тонгдан ишга отланган чоғимда қалбимни ажиб орзиқиш қамраб олади ва жамоам, қадрдон даргоҳ сари шошман. Инсон — кўпнинг орасида ўзини топади. Бир-бирига яқин ниятлар маслақдошларни бирлаштиради. Чунки умумий ишимиз—мамлакатга маърифатли, баркамол, келажакни ишонч билан топшириш мумкин бўлган ёшлар, ўз дунёқарашига эга салоҳиятли кадрларни етказиб бериш. Биз зиёлилар қатламни яқдил қила олган, ишимизни севдира олган, ўзлгимизни билиш ҳиссини бера оладиган куч мафқурадир.

Мафқура — руҳнинг тириклиги, ҳаётнинг асл рангидир. Инсон вужуди шу руҳ билан ҳаракатда экан, жамият мафқура билан барқарордир.

Яратётган буюк истиқбол йўлида ушломқда.

"Арасиз от қир ошмас, ёрдамчисиз алп енголмас", "Бир қарга бирла қиш келмас", "Ёлғиз фоз учмас", "Беш бармоқ йиғилса, мушт бўлар", каби мақоллар бежиз яратилмаган. Илгари ҳам элдан, жамоатдан ажралмасликка ундовлар мафқуравий яқдиллик учун давват ҳисобланган. Донишманд тарих гувоҳи, миллий мафқура-миз илдизлари ҳам "Дил ба ёру даст ба кор" (Баҳоуддин Нақшбанд), "Адолат кучда эмас, куч — адолатдадир" (Амир Темур), "Ҳақ олинув, берилмайдур. Ҳар миллат ва мамлакат халқи ўзининг ҳуқуқи, дини ва сиёсатини ҳаракат ва иттифоқ ила бошқалардан олади" (М.Бехбудий) каби ҳикматли фикрлар жаҳолатга қарши маърифат, ёмонликка жавобан яхшилик сингари инсонпарвар ғоялар асосига қурилган. Сўз мулкнинг султони Мир Алишер Навоий бежиз ёзмаган:

*Тухум ерга кириб, чечак бўлди,
Курт жондин кечиб, илак бўлди.
Лола тухмича ғайратинга йўқму?!
Пилла куртича химматинга йўқму?!*

Ҳа, инсоннинг яшаётгани — унинг руҳи, ҳаракати, онгу-тафаккури, амалларидан аниқланади. Мафқура эса шу руҳни маърифат ва моҳият суви билан тўйинтиради, инсонийлик моҳиятини белгилаб беради.

Миллий яқдиллик, бирдамлик билан Янги Ўзбекистонни барпо этаётган халқнинг тафаккури ҳам, мафқураси ҳам энди янги.

Бугун биз асл миллий мафқура, бутун элни бир байроқ остида бирлаштиришга қодир миллий ғоя нақадар зарур эканлигини англадик. Жадид боболаримизнинг армони биз

Давлатимиз раҳбари Шавкат Мирзиёев Президентлик фаолиятининг дастлабки йилларидаёқ "Буюк истиқболимизни мард ва олийжаноб халқимиз билан бирга кураемиз!" деб бутун халқимизни миллий бирликка, муштарак мақсадларга йўлга бирлаштиришга ундади. Сўнги йилларда юртимиз тарақиёт йўлига кирди. Эл осойишталиги, одамларнинг турмушидан розилиги, бахти ва фаровон ҳаёти мафқуравий ғалабамиз бўлди.

Утган қисқа давр ичида кенг қўламли ишларнинг амалга оширишида асос бўлган Ҳаракатлар стратегиясининг беш тамойили ҳам халқимиз имкониятидан келиб чиқиб қабул қилинган эканки, унинг самараси яққол кўринди. "Инсон қадрини кўриш" деган устувор тамойил давлат ва жамият фаолиятининг бош мезонига айланган. Бу халқроқ майдонда эътироф этилди. Мамлакатимиз биринчи марта Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Инсон ҳуқуқлари кенгаши аъзолигига сайланди.

Эндиликда Янги Ўзбекистон тарақиёт стратегияси ишлаб чиқилди. Яъни "Ҳаракатлар стратегиясида — Тарақиёт стратегияси сари" деган тамойил асосий ғоя ва мезонимизга айланган, миллий ривожланишнинг янги босқичи бошланди.

Кунчи кеча "2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тарақиёт стратегияси тўғрисида"ги Президент фармони эълон қилинди. Унда таъкидлангани, 2017-2021 йилларда ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси доирасида жамиятимизни янги

лаш, тубдан ислох қилишга қаратилган 300 га яқин қонун, 4 миңдан зиёд Ўзбекистон Республикаси Президенти қарорлари қабул қилинди. Бу айтишга осон. Утган беш йил мамлакатимизнинг барча соҳалари учун тарихий ривожланиш, ўз-ўзини янгилаш, таҳлил этиш йиллари бўлди. Бир неча ўн йилларга татигулик ишлар рўёбга чиқарилди.

Энди келгусидаги 5 йил давомидаги улкан истиқбол режалари эълон қилинди. Буларнинг барчаси халқимиз, она юртимиз фаровонлиги йўлидаги улғур режалардир.

Аммо дунёда турли қучлар ўртасидаги қарама-қаршилик, тинчлик ва хавфсизликка нисбатан янги-янги таҳдидлар борлиги ҳавотирланарли ва бу барчамизни оғоҳликка ундайди.

Бинобарин, бир ҳақиқат юракларимизга таскин беради: миллий мустақиллигимизни янада мустаҳкамлаш, миллий тикланишдан — миллий юксалиш сари, деган муштарак ғоя, умуммиллий мафқураимиз ёлқини порлоқки, ҳар қандай таҳдид ва рақобатга мағрурона қарай оламиз. Бу биз педагогларга "Янги Ўзбекистон — маърифатли жамият" концепцияси асосида ёшларимизни маънан баркамол, соғлом эътиқод руҳида тарбиялашимиз учун муҳим асос бўлади.

Баҳодиржон ШЕРМУҲАММАДОВ,
Фаргона давлат университети
ректори, педагогика фанлари доктори,
профессор.

ИЖТИМОЙ ТАРМОҚЛАРДА

Божхона тўловларини қайта кўриб чиқмаса бўлмайди...

"UZAuto Motors" 1 февралдан бошлаб мижозларга компаниянинг энг харидоригр моделлари ҳисобланган Cobalt, Spark, Nexia ва Lacetti автомобилларини сотиб олиш бўйича шартнома тузишни қайта тикламайди ва бу жараён қачон бошланиши номаълум, деган хабарларни ўқиб улгурдингиз.

Агар компания талабга яраша ишполмас, маҳсулот етказиб беролмас, мард бўлиб йўлдан қочсин. Нима дегани бу шартнома тузиш қачон бошланиши номаълум? Хўш, шундай экан, нима учун божхона тўловларини енгиллаштириш чоралари кўрилмаяпти? Негиз доим бор бора-

даги саволлар жавобсиз қолади? Хориждаги ишлаб чиқарувчилар янги машинасини харидорга ўтказиш учун турли акциялар қилади, ўта паст фоизларни тақдир этади. "Бошлангич тўловини тўламасангиз ҳам майли, секин-секин узасиз", дейди. Бизда-чи? Одамлар ҳамма шартларга кўнапти. "Магнитоласиз"

оласиз", дедиям оляпти. Энди эса қўлда пул бор, машинага эса шартнома йўқ. Иккиламчи бозор ҳам осмонга сапчийди-да шундай бўлгандан кейин.

Хукумат бу масалани жиддийроқ кўриб чиқишни сўрардик. Бу ҳам инсон омили, инсон қадрини билан боғлиқ масала. Автомобилларни олиб киришда қандайдир енгиллик яратилса, ишонинг, одамларнинг энг катта розилиги шундан бўлади. Менимча, шундай.

Манба: Platforma.uz

1-6.

Бу эзгу йўлда барча, айниқса, биз қариялар ҳақли ислохотларга бош бўлаётган йўлбошчимизни ҳар томонлама қўллаб-қувватламоғимиз керак деб ҳисоблайман. Шу маънода матбаачиликдаги элик йиллик тажрибамдан келиб чиқиб, мазкур соҳага яна эътибор берилиши зарур бўлган масалалар ҳусусида ўз муносабатимни билдирмоқчиман.

Президентимиз фаолиятларининг илк дамларидан бошлаб давлат ва жамоат арбоби, ёзувчи Шароф Рашидовнинг номини тиклашга алоҳида эътибор қаратганлари бежиз эмас. Чунки ҳукумат ишини юритиш ҳеч қачон осон бўлмаганидек, шулар дарида ҳукуматни бошқаришнинг ўзига яраша янада мураккабликлари бор эди. У киши ҳар соҳада Иттифоқ бўйича жорий қилинган, аммо бир томонга йўналтирилган иш тизимидан оқилона фойдаланган. Жумладан, матбуот тарғиботи ҳам мисли кўрилмаган даражада эди. Масалан, "Ўзбекистон овози" ("Совет Ўзбекистони") 700 миңг, "Правда Востока" 200 миңг, вилоят газетаси "Тошкент ҳақиқати" 60 миңг, болаларга бағишланган газета ва журналлар юзмиңглаб нусхада чоп этилган. Газета ва журналларни алоқа бўлимларига етказиш учун 130, "Союзпечать" чакана савдо дўконларига олиб бориш учун 26 та юк автомашинасида хизмат кўрсатилар эди. Пойтахтда 213 та алоқа бўлими, 420 та газета дўконлари фаолият юритарди. Даврий нашрлар почта бўлимларига соат 8-00, савдо дўконларига 7-00 гача етказиб берилмас, аҳоли шикоят билан чиқарди. Сиёсий ахвол ўзгариб, қайта қуриш, ошкоралик, республикаларнинг иттифоқ ихтиёридан чиқарилди, юртимиз мустақиллиги эълон қилингандан кейинги бир неча йиллик ўтиш даври қийинчиликлари таъсиридан матбуотимиз ҳам завол топди. Негаки, шулар сиёсати билан бирга йўлланган, натижаси ой каби равшан иш тизимидан ҳам воз кечдик. Мана, ҳозиргача матбуотимиз ўзини ўнглаётгани йўқ. Бунга мисол келтираман: 2022 йилга келиб "Ўзбекистон овози" газетаси 2010, "Правда Востока" 3988, "Миллий тиклиши" 1057, бир пайтлар қарийб 800 миңг нусхада чоп этилган "Ўзбекистон адабиёти ва санъати" газетаси 925 нусхага тушиб қолибди. Пойтахтда газета харид қилувчи одам қаерда "Матбуот" дўкони борлигини суриштириб юрадиган бўлиб қолди. Узим истикомат қиладиган Юнусов туманининг Бодомзор мавзесининг саккизта маҳалласида 30 миңга яқин аҳоли яшайди. Иккита почта бўлимига кириб фуқароларнинг обуна бўлганликларига қизиқиб кўрдим: "Шайх Шабли" маҳалласидан бир фуқаро "Халқ сўзи", яна бир киши "Янги Ўзбекистон", Мирзо Улуғбек маҳалласидан икки киши "Халқ сўзи" ва "Буз сув" маҳалласидан камина "Правда Востока", "Hurriyat" ва "Ха-

МАТБУОТГА ҚАЙТМАСАК БЎЛМАЙДИ

ёки миллионлаб хонадонларга газета-журналлар етиб бормаётганига сабаб нима?

бар" газеталарига обуна бўлганмиз. Маҳалламиздаги 105-сонли мактабдан газета-журналларга ҳеч қим езилмаганлигини билиб, қарилик экан кўзларимга ёш келди. Шундай экан, матбуот дўконлари фаолиятини тезроқ йўлга қўяйлик, одамлар ўзларига керак газета-журналларни харид қилишсин, ахир?!

Вилоят ва туманларда ку матбуот дўконларининг фаолияти умуман тўхтаган ҳисоб. Фақат баъзи бозорларнинг гавжум жойларида матбуот нашрлари сотилаётганлигига кўзингиз тушиб қолади. Уларда ҳам "сарик матбуот инъомлари". Ҳатто жуда кам қолган матбуот дўконларининг олд пештахтасидан ҳам шундай олди-қонди нашрлар ўрин олган. Саёҳат, зиёрат илжинида вилоятларга кўп чиқаман. Таниш-билишларнинг уйида меҳмон бўлман. Тўртинчи айдиш керак, қишлоқларимизда шундай хонадонлар борки, китоб у ёқда турсин, бир парча газета ёки журнал парчасини ҳам кўрмайсиз. Китобхонликка бўлган даъватлар ким учун? Кейин матбуот орқали янгиликлардан вақтида хабардор бўлиб туриш китобхонликнинг бошланиши эмасми? Қизик, туман марказий кутубхонасида ҳатто туман газетаси йўқ. Кўп йиллар ўз ҳолига ташлаб қўйилган туман газеталарини, асосан, обуначи ўқитувчи ва ўқувчилар сақлаб келди. Аммо дафъатан "Обуна мажбурийми" деган масала ўртага чиқди. Оқибатда қобилиятли ўқувчиларнинг дастлабки ойнаси бўлиши туман газеталари масъуллари муштарай излаб мактаблар маъмуриятига мурожаат қилолмай қолдилар. Бу ҳолат ўқувчиларни ўз сеvimли нашрларидан ҳам бенасиб қилди. Ахир, ҳеч бўлмаса "Гулхан", "Тонг юлдузи", "Ғунча" каби болалар нашрларини ҳар бир синфга биттадан етказишнинг илоҳи бор-ку! Мактаб раҳбарларига

ҳам ҳайронман, баъзи газета ва журналларга ҳуқоридан кўрсатма бўлсагина обунасини ташкил қилишади. Аммо инсон руҳияти, маънавияти, муаммоларига асосланган "Янги Ўзбекистон", "Халқ сўзи", "XXI аср", "Тафаккур", "Шарқ юлдузи", "Ўзбекистон адабиёти ва санъати", "Hurriyat" каби матбуот нашрлари, болалар тарбиясига мўлжалланган газета ва журналлардан ўқитувчи ва ўқувчиларни бенасиб қилаётганлари ҳақида ўйламайдилар ҳам. Наҳотки, атрофдаги бизнесмен, тадбиркор, фермерлар ўз ҳодимларининг кўнгли учун ҳам уларни вақтли матбуотга обуна қилишни исташмайди? Хўш, ҳокимлар қаерга қарашаяпти? Уларга вилоят, туман ва шаҳарларни ҳудудида матбуот дўконлари фаолиятини йўлга қўйиш шунчалик ҳам қийинми? Бугунги кунда китобхонликка давлат миқёсида аҳамият берилмаётганини билдиладилар-ку!

Ҳозир ҳокимликларда матбуот котиби штати жорий қилинган. Афсуски, ҳоким ёрдамчиси маъқедадаги мазкур матбуот котиблари фақат ҳокимлар фаолиятини интернет сайтларига жойлаштириш, уларни ишлаётгандай кўрсатишдан ортмайдилар. Ҳатто бу ишга туман газетаси ҳодимларини ҳам жалб этишади. Аслида котибларнинг асосий вазифаси аҳолини матбуот билан маънан боғлаш, бу масалада журналистларнинг ролини ошириш, туманда соғлом ижодий муҳит яратишдан иборат, ҳоким қаерга борса, унинг ортидан қолмаслик эмас!

Гап кўп, муаммо кўп. Уларни ҳадеб тақропландан кўра, амалий ишга ўтиш лозим. Матбуотнинг мавқеини тиклаш учун, аввало, мутахассисларнинг фикрини ўрганиш лозим. Менинг ҳам шу йилда камтарона тақлифларим бор: биринчидан, тахририятлар, обунани ташкиллаштирувчи ташкилот-

ларни қўшимча қиймат солиғидан бутунлай озод қилиш, ягона солиққа ўтказиш лозим; иккинчидан, обуна уюштирувчи муассасаларга маълум шартлар эвазига обуна қилишга рухсат бериш керак; уларнинг ҳар бир туманда бу иш билан шуғулланувчи ходими, вилоят кесимида тарқатиш тизими ва логистикаси бўлиши шарт; маҳаллий туман ҳокимларига ҳудудларида матбуот дўконлари ўрнатилиши ва фаолият ҳолати бўйича масъулият юклаш керак. Бинобарин, аҳолига матбуот нашрларининг талаб даражасида тарқатилиши, газетхонлар сафининг кенгайишига қараб ҳам ҳокимларнинг маънавий аҳволига етарлиқча баҳо бериш мумкин.

Қолаверса, газета-журналларга обуна қилиш тизими Маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш вазирлиги, Маънавият ва маърифат маркази билан биргаликда ҳар бир ҳокимликда назорат қилиниши мақсадга мувофиқ. Агар шундай қилинса, бу "мажбурий обуна" бўлиб қоладими?

Йўқ, албатта. Одамлар барибир газета-журнал ўқигиси келади. Бунинг учун соҳага янада эътибор, тарғибот ва қўллаб-қувватлов керак, холос.

Қолаверса, нима учун ижтимоий тармоқ, интернет деганлар ниҳоятда ривож топган дунё мамлакатларида ҳар бир хонадонда газета бор, эрталабки нонушадан аввал маънавий озуқа — газета ўқишади, матбуот нашрларига бирров кўз югуртирадилар. Ҳа, бу ҳусусда жуда кўп гапирилади, кўп ёзилади. Чунки бу маданият. Лекин шу даражага қачон етамиз ўзимиз?

Бизда-чи, бугун миллионлаб хонадонларга ақалли бирон-бир номдаги нашр бормаиди. Шунинг учун почта ҳодимларига ҳам иш йўқ. Аслида бу катта кемтиклик. Газета-журнал

ўқимайдиган одамлар ёлчичиб китоб ҳам ўқишмайди. Шу боис, аллақачон "ҳар бир хонадонга газета" ёки "ҳар бир уйга — матбуот наشري" лойиҳасида иш олиб боришнинг мавриди келди.

Қачонки, уйда, мактабда, олий таълим даргоҳида газета-журнал ўқилмас экан, бу улкан фожиа. Унинг асоратлари, оғир белгилари бугунги ёшларда акс этаётгани бежиз эмас. Ҳечдан кўра кеч дейдилар. Матбуотга қайтиш керак. Ўзга чора йўқ. Ўзга йўл йўқ.

Бир замонлар жадид боболаримиз бежиз "Наҳот-таълимим" дейишмаган эди. Президентимиз Шавкат Мирзиёев ҳам таълимга, айниқса, мактаб таълимига эътиборни кучайтираётир. Таълим ва тарбияни ривож топтирадиган омиллардан бири эса бу — матбуот воситалари эканлигини унутмайлик.

Собир ХАТАМОВ,
меҳнат фахрийси.

АЛОВИДДИННИНГ

“ОЕХУРЛА”...

ЭКСКАВАТОРИ

ёхуд тадбиркорнинг ўзига тегишли мулкни бир неча йиллардан буён ололмасдан сарсон-саргардон бўлаётгани хусусида

1-6

“Ўз мелио машлизинг” дагилар ҳам уни очик чехра билан кутиб олишди.

— Биз Германияда тайёрланган, Хитойда йиғилган бир қанча занжирли экскаваторларга буюртма берган эдик, яқиндагина бир партияси етиб келди. Жуда бақувват техника. Сизга шулардан бирини берамиз. Бу экскаваторнинг умумий нархи 173.000.000 сўм, шунинг 30 фоизи эса 42.500.000 сўм бўлади, бу лизингнинг дастлабки тўлови ҳисобланади, шу суммани тўласангиз биз сизнинг ҳисобингиздан яшайдиган жойингизга экскаваторни етказиб берамиз. Вагондан тушириш ва олиб кетиш ҳақини ҳам ўз ёнингиздан тўлаёсиз дейишди...

Албатта, бу гаплар-у, бу нарх-наволар бундан ўн йил олдинги бўлиб, унда 173 миллион сўм ёхуд 42,5 миллион сўм деган маблағлар ҳозирги даврдаги билан мутлақо мос келмаслигини хурматли муштарий англаётган бўлса керак. Чунки у вақтда хорижий валютанинг сўмга нисбатан курси ҳозиргидан 2-3 баробар паст эди. Айтмоқчимизки, бу маблағлар айна кундаги пул қадри билан солиштирилганда жуда катта маблағ ҳисобланарди.

Аловиддин юқоридаги шартнома шартларининг барчасига рози бўлгандан сўнг 12К03-06 сонли лизинг шартномаси тузилиб, тарафлар томонидан имзолар қўйилди, муҳрлар босилди.

Аловиддин Муродов банк орқали пул олиб келиб, лизинг шартномаси талабидан келиб чиқадиган дастлабки тўлов — 42.500.000 сўмни тўлади.

Кўп ўтмай экскаватор туман бекага етиб келди. Экскаватор билан бирга бир дона вагон-уй ҳам қўшиб жўнатилганини кўриб Аловиддин ҳайрон бўлиб қолди. Чунки лизинг шартномасида вагон-уй тўғрисида ҳеч қанақа гап йўқ эди. Айна мана шу вагон-уй орқасида “Ўз мелио машлизинг” билан низо келиб чиқди.

НИЗОНИНГ ТУҒИЛИШИ

Аловиддин лизинг идорасига кўнгирак қилиб, вагон-уй олиш учун сизлар билан шартнома тузганман, нима учун уни менга жўнатдинглар деб сўради.

— Вагон-уйга тегишли шартномани сизга жўнатдик. Уни имзолаб, муҳр қўйиб бизга юборасиз.

— Вагон-уйнинг нархи қанча ўзи?
— Нархи йигирма беш миллион, фоизи билан 45 миллион бўлади.

— Бу нархга мен бу вагон-уйни ололмайман ва сизлар юборган шартномани имзолай олмайман. Бунга ўхшаган вагонни мен шу ернинг ўзида 500.000 сўмга сотиб олишим мумкин.

— Шартномани имзоламангиз ўзингизга қийин бўлади, — деди лизинг идораси ходими.

— Ахир мен сизларга вагон-уй оламан деб айтганим йўқ, сизлар ҳам бу ҳақда оғиз очмагансизлар.

— Биз оғиз очсак-очмасак ҳам сиз лизинг айтганимизни қулоқ қоқмай бажаришингиз керак.

Аловиддин вагон-уйни темир йўл бекага қаровсиз қолдириб келса яна ғалва қилиши мумкинлигини тушунигани учун уни экскаватор билан бирга уйига олиб кетишга мажбур бўлди. Аммо вагон-уйга тегишли шартномани имзоламангиз лизинг идорасига қайтариб юборди. Кўнгирак қилиб вагон-уйни ололмайман, уни бошқа одамга сотинглар деб айтди.

Айна мана шу вагон-уй туфайли лизинг идораси билан Аловиддин ўртасида низо келиб чиқди. Лизинг идораси бундай вазиятда қандай йўл тутиши керак эди? У вагон-уйни қайтариб олиши ва бошқа харидор топиб уни мумкин қадар тезроқ сотиш чораларини кўриши ёки бирон жой топиб харидор топилгунча сақлаб туриши лозим эди, ҳатто вагон-уйни эҳтиёт қилиб вақтинча унингда сақлаб тур, кейинроқ бир чорасини топармиз деб Аловиддиннинг ўзидан илтимос қи-

лиши ҳам мумкин эди. Ана шунда низо ўз-ўзидан барҳам топар, ҳамма ўз иши билан бемалол шуғулланиш имконияти вужудга келар эди. Лекин “Ўз мелио машлизинг” республикадаги катта ва нуфузли, қўлини қаерга узатса етадиган идора бўлгани учун, бизнинг назаримизда, сал пастроққа тушишга, у ёки бу шахсга илтимос билан мурожаат қилсак, бундай илтимос қасб нуфузимизга салбий таъсир кўрсатади деб ўйладилар шекилли, ўзига эп кўрмади. Қайтанга ушбу низо ни янада чигаллаштирадиган, чуқурлаштирадиган чора топишди, вагон-уйни бошқа одамга ёки бошқа корхонага сотиш ўрнига унинг пулини лизинг пулини тўлайдиган “Қоровулбозор сув қурилиш ирригация” номига ўтказиб қўя қолишди. Кейинчалик суд даъвоинг 2012 йил 10 сентябрдаги 1 дона вагон-уйни етказиб бериш бўйича тузилган 12/03-135-сонли лизинг шартномасини тузилганлик ҳолатини тан олиш талаби бўйича иш юритишни тугатган бўлса-да фоизлар экскаватор пулига қўшиб ёзиб борилаверди-борилаверди ва бу фоизлар беш олти йил ичида сўкимга боқиладиган буқаддай семириб 87 000 000 дан ошиб кетди. “Ўз мелио машлизинг” орадан беш йил ўтгач бу қарзни Аловиддиннинг оёғига кишан ургандай урди.

Аловиддин эса шу ўтган йиллар давомида ўзи ҳам тинмади, экскаваторни ҳам тиндирмади. Қаттиқ ва самарали ишлагани боис лизинг томонидан экскаваторга белгиланган нархни ўз вақтида тўлаб турди ва 2017 йилдаёқ лизинг пулининг шартномада кўрсатилган 173.000.000 сўм миқдоридagi лизинг тўловини тўлиқ тўлаб, фоизларини ҳам 95 фоизини тўлаб қўйди. Ўзига топширилган ишларни ўз вақтида сифатли бажариб турганлиги учун унинг ишидан туман раҳбарлари ҳам, унга буюртма беришган хужаликлар раҳбарлари ҳам мамнун эдилар.

Лекин бу пайтга келиб лизинг идораси хуқуқшунослари Аловиддинга кўнгирак қилиб:

— Сизнинг 87.211.013 сўм қарзингиз бор, шу қарзни тўлаб қўйишингиз керак, — деб қайта-қайта айта бошладилар.

— Бу пул вагон-уй билан боғлиқ. Мен вагон-уй учун шартнома тузганман. Бу қарзинг менга алоқаси йўқ. Агар қарзим бўлса судга бераверинглар, — деб жавоб берарди Аловиддин.

“Ўз мелио машлизинг” давлат лизинг компанияси 2017 йилда “Қоровулбозор сув қурилиш ирригация” хусусий корхонасини судга бериб вагон-уй масаласини узил-кесил ҳал қилишга, агар Аловиддин Муродов “Йўқ, вагон-уй учун пул тўламайман” деб оёқ тираб туриб олгудай бўлса, занжирли экскаваторни ҳам, вагон-уйни ҳам ундан олиш масаласини қўйишга қатъий қарор қилди.

СУД

Ўзбекистон савдо-саноат палатасининг Тошкент вилоят ҳудудий бошқармаси “Ўз мелио машлизинг” идораси манфаатида Бухоро вилояти Когон туманлараро иқтисодий судига Аловиддин Муродов раҳбарлик қилаётган “Қоровулбозор сув қурилиш ирригация” хусусий корхонасидан бир дона вагон-уйни етказиб бериш бўйича тузилган 2012 йил 10 сентябрдаги 12/03-135-сонли лизинг шартномасини тузганлик ҳолатини тан олишни, тўланмаган суммаларни ундиришни ҳамда занжирли экскаватор ва вагон-уйни техник сох ҳолда даъвогарга қайтаришни сўраб даъво ариза киритди.

Когон туманлараро иқтисодий суди 2017 йил 14 сентябрда тўланмай қолинган тўловларни тўлаш, бир дона занжирли экскаватор ҳамда бир дона вагон-уйни техник сох ҳолда даъвогарга топшириш тўғрисида ҳал қилув қарори чиқарди.

Аловиддиннинг хуноби чиқди, кайфияти бузилди, лекин тушунлиққа тушмади. “Мени бу ишда албатта ҳақман”, деб ўзига-ўзи сўз берди ва адвокат ёрдамида юқори судга апелляция шикоятини ёзиб топширди.

Бухоро вилоят иқтисодий суди ишни апелляция тартибида кўриб Когон туман-

лараро иқтисодий судининг ҳал қилув қарорини бекор қилди ва ишни янгидан кўриш учун Бухоро туманлараро судига юборди.

Бухоро туманлараро иқтисодий суди сиртдан ишни кўриб, у ҳам бир дона занжирли экскаваторни ҳамда бир дона вагон-уйни “Ўз мелио машлизинг” давлат акциядорлик компаниясига техник сох ҳолда қайтариш тўғрисида ҳал қилув қарори чиқарди. Фақат унда даъвоинг 2012 йил 10 сентябрдаги бир дона вагон-уйни етказиб бериш бўйича шартнома тузилганлик ҳолатини тан олиш талаби бўйича иш юритиш тугатилди.

Аловиддин Муродов хуқуқни яқши биладиган одам эмасми, яна юқори судга апелляция шикоятини ёзди.

Бухоро вилоят иқтисодий суди апелляция инстанцияси суди ишни кўришга қабул қилиб олди ва биринчи суд мажлисида Аловиддин экскаватор учун белгиланган нархни тўлаб қўйгани, маржасини эса 95 фоизини тўлаганини, вагон-уй учун шартнома тузганлигини кўрсатиб даъво аризани пулга чиқариш учун қаттиқ уринди: даъвогар вақилига ва гувоҳларга ишга тааллуқли саволлар бериб, суд йўналишини ўзининг фойдаси томонга ўзгартиришга жонбозлик билан ҳаракат қилди. Музокарада лизинг идораси ходимларининг вагон-уй билан боғлиқ “уйинлари” ҳақида эҳтирос билан гапирди:

“...биринчи инстанция суди ишни кўрган кунда лизинг тўловларини мен ортиги билан тўлаб қўйдим, вагон-уй учун шартнома тузганман, вагон-уй учун судга тақдим қилинган шартномадаги имзо ва муҳр қалбаки, чунки унга занжирли экскаватор учун тузилган шартномадан нухса кўчириб қўйилган холос. Сабаби лизинг шартномаси бўйича олдиндан тўлов шартномаси қилинмаса, лизинг объекти берилмайди, вагон-уй учун эса шартнома тузилмаган ва ҳеч қандай тўлов амалга оширилмаган...”

Апелляция инстанцияси суди ишни атрофлича кўриб чиқди ва вагон-уйни лизинг идорасига қайтариш, занжирли экскаваторни жавобгарнинг ўзида қолдириш тўғрисида қарор чиқарди.

Аловиддин Муродов эса ўзининг ҳақлигини судда исботлаб бера олганидан хурсанд эди.

Суддан кейин “Ўз мелио машлизинг” давлат компанияси вагон-уйни олиб кетди. Бироқ вагон-уйнинг баҳоси бўйича Аловиддиннинг лизинг тўловига қарз сифатида киритилган пул миқдори чиқариб ташланмади.

ЭКСКАВАТОР ҚИНҒИР ЙЎЛ БИЛАН ҚАНДАЙ ЭҒАЛЛАБ ОЛИНДИ?

2018 йил декабрда Аловиддиннинг олдига кўп йиллар бирга ишлаб жуда кадрдонлашиб кетган шофирконлик таниши Отабек келди.

— Аловиддин, лизинг тўловларидан қутулайин деб тиним билмай ишладинг, кейин Бухородаги судларда ҳам адолатни юзага чиқараман деб роса уриндинг, шуларнинг ҳаммаси сени қаттиқ чарчатди, тўғрими?
— Ҳа, шундай.

— Агар шундай бўлса, сен бироз дам ол, даволаниб соғлигингни яхшила. Биласан, менинг “Отабек-Тўра” деган фирманам бор, хўл десанг шартнома тузамиз-да сен хийла ўзингга келгунингча экскаваторингни мен бир неча ой ишлатай, бунинг учун сенга эса ҳар ой ўн беш миллиондан ижара пули бериб тураман.

Бу пайтга келиб Аловиддин ҳақиқатдан ҳам руҳий, ҳам жисмоний чарчаб, анча ҳолдан тойгани учун Отабекнинг таклифи жуда маъқул тушди. Лекин унинг таклифи ортда бир шумлиқ яширинганини у ўша пайтда тушунмади. Ахир кадрдон оғайниси дилидаги қинғир режасини унга ғамхўрлик қилгандай ширин сўзларга ўраб, ўзини қўй оғзидан чўп олмайдиган одам қилиб кўрсатганидан кейин у, фақат ишни биладиган, ишонувчан Аловиддин буни қаёқдан ҳам билсин?..

ИШОНМАГИН ДЎСТИНГГА...

Энди сўзни яна Аловиддинга берамиз:

— Отабек экскаваторни, мендан олиб, ўзининг кадрдони “Махсус Гидро иншоот” МЧЖ раҳбари Қ.Воҳидовга бериш ҳақида олдиндан келишиб қўйганини, Қ.Воҳидов эса ўз навбатида лизинг идорасига бориб, вагон-уй учун Аловиддин тўламаган пулни мана мен тўлаб бераман, фақат сизлар экскаваторни менинг номимга расмийлаштириб берасизлар деб таклиф қилганлигини мен кейин, анча кейин билдим. Унинг лизинг идорасига бориши бежиз эмас. Ҳозирги пайтда экскаваторнинг нархи жуда кўтарилиб 170.000 АҚШ долларига тенг бўлиб қолган. Уни сўмга чақсангиз бир миллиард етти юз миллион сўмдан ошади. Шунча пулга техника сотиб олгандан кўра 87.000.000 сўмга менга тегишли экскаваторни олса сув текинга олгандай бўлади-да. Судда ютқазиб аламзада бўлган лизинг идорасидagiлар унинг таклифини жон-жон деб қабул қилишган бўлсалар керак.

Экскаватор Аловиддинда, уни қандай оламин деган масала кўтарилганда, Воҳидов мен бу масалани хамирдан қил суғургандай осон ҳал қиламан деб ваъда берган чиқди. У режасини Отабекка айтиб бир йўлини топиб экскаваторни Аловиддиндан ол, мен Тошкентдан экскаватор учун улғуржи иш топиб қўйганман, экскаваторни Тошкентга олиб келиб менга берасан, экскаваторни мен ўзимга оламан деганидан сўнг Отабек менинг олдимига борган бўлса керак. Ота-боболаримиз “Ишонмагин дўстингга, сомон тикар пўстингга” деб Отабекка ўхшаган “дўст”ларни кўзда тутган бўлса керак...

Хуллас, Отабек ёлғон-яшиқ гаплар билан Аловиддинни ишонтирди ва иккаласи тегишли тартибда шартнома тузиб имзо ва муҳр қўйишганларидан сўнг экскаваторни Отабекка берди. Кейин у экскаваторни Воҳидовга топширди. Бироқ у Аловиддинга ўзи таклиф қилган ва шартномада ҳар ойда ўн беш миллиондан бериб тураман деган ваъдасини турли ваз-қарсонларни рўқча қилиб бажармади.

Орадан бир неча ой ўтди. Ҳар ойда бериладиган ўн беш миллиондан дарак бўлавермагач, Аловиддиннинг ўзи Отабекни топиб учрашди.

— Ҳар ой ўн беш миллиондан пул бериб тураман деб айтувдинг, бир неча ой ўтиб кетди бир сўм ҳам бермадинг-ку?

— Берардим, лекин экскаватор бузилиб қолган эди, пулни эҳтиёт қисмга ва таъмирловчиларга беришимга тўғри келди.

— Экскаватор қаерда?
— Экскаватор менда эмас, Воҳидовда!
— Қайси Воҳидов-да?
— Воҳидов экскаваторнинг ҳозирги эгаси.

Лизинг идораси экскаваторни унинг номига расмийлаштириб бергани учун уни мендан олиб қўйди.

Бу ўринда яна шуни айтиш керакки, кейинчалик вазият кескинлашиб, иш судга боришга тақалиб қолганда Отабек Аловиддиннинг олдига борганидан ҳам, “Отабек-Тўра” ва “Қоровулбозор сув қурилиш ирригация” хусусий корхоналари ўртасида тузилган шартномадан ҳам, экскаваторни олиб кетганидан ҳам тонди.

Қ.Воҳидов эса лизинг идорасига Аловиддин вагон-уй учун тўлашдан бош тортган 87 миллион сўмни лизинг идорасининг банкдаги ҳисоб рақамига ўтказиб берди. Лизинг идораси бунга жавобан “Аловиддин Муродовдан “Розиман” деган қозоғга қўл қўйдириб келсанг унга тегишли экскаваторни сизнинг номингизга расмийлаштириб берамиз”, деб ваъда беришди.

Воҳидов ўзига қарашли бир неча кишини ишга солиб, бир қатор тўхматлардан иборат айбларни тўкиб чиқарди ва Аловиддин тўкиб чиқарилган айблар масаласи терговда ва судда ойдinлашгунча анча вақт ўтди.

— Мен Воҳидовнинг олдига борган эдим, у экскаваторни менга “Ўз мелио машлизинг” давлат лизинг компанияси номимга ўтка-

зиб берди, энди мен экскаватор эгасиман, деди ва уйдан 2019 йил 26 июлдаги “Хуқуқ ва мажбуриятларни бошқа шахсга ўтказиш тўғрисида”ги шартномани олиб чиқди. Унда экскаватор “Махсус Гидро иншоот” МЧЖга ўтказилганлиги, бу фирманинг раҳбари Қ.Воҳидов эканлиги очик-ойдин ёзиб қўйилган эди. Мен бўлмаган пайтим Қ.Воҳидов уйимизга борганини ва отам Темур Муродовни алдаб оқ қозоғга қўл қўйдириб, муҳр бостириб олганини кейин эшитдим. Лизинг идораси шу қозоғдан фойдаланиб 2019 йил 26 июлда “Хуқуқ ва мажбуриятларни бошқа шахсга ўтказиш тўғрисида”ги шартномани тузишган ва менга тегишли экскаваторни Қ.Воҳидовнинг “Махсус Гидро иншоот” МЧЖсига ўтказиб беришибди, — дейди А. Муродов.

Хуллас, Аловиддин Муродов яна боши берк кўчага кириб қолганди. У ўйлаб-ўйлаб “Ўз мелио машлизинг” давлат лизинг компаниясини ва “Махсус Гидро иншоот” МЧЖни судга беришга аҳд қилди.

Даъвогар Ўзбекистон савдо-саноат палатаси Бухоро вилоят ҳудудий бошқармаси “Қоровулбозор сув қурилиш” хусусий корхонаси манфаатида Тошкент туманлараро иқтисодий судига 2021 йил 22 сентябрда жавобгарлар “Ўз мелио машлизинг” ва “Махсус Гидро иншоот” МЧЖга нисбатан 2019 йил 26 июлдаги “Хуқуқ ва мажбуриятларни бошқа шахсга ўтказиш тўғрисида”ги шартномани ҳақиқий эмас деб топиш ҳақида даъво ариза тақдим қилди.

Суд 2021 йил 29 ноябрдаги ҳал қилув қарори билан “Қоровулбозор сув қурилиш” хусусий корхонаси, “Ўз мелио машлизинг” давлат унитар корхонаси ва “Махсус Гидро иншоот” маъсулияти чекланган жамияти ўртасида 2019 йил 26 июлда тузилган “Хуқуқ ва мажбуриятларни бошқа шахсга ўтказиш тўғрисида”ги шартномани ҳақиқий эмас, деб топди...

Бизда Аловиддинга тегишли экскаваторни Қ.Воҳидовга ўтказиб берган лизинг идорасига бир неча саволларимиз бор:

Лизинг идорасига экскаватор учун 186.000.000 дан ортисга пул тўлаб лизинг қарзидан тўла қутулган ва 95 фоиз маржасини ҳам тўлаган, бугун бўлмаса эртага экскаватор эгаллик ҳуқуқини расмийлаштириб олиши мумкин бўлган Аловиддиннинг мулкни 87 000 000 эвазига бошқа бировага бериб юбориш учун лизинг идораси раҳбарларида тегишли ваколоти бор эдимиз? Агар ваколоти бўлса нима учун экскаватор тўғридан-тўғри бошқа шахсга эмас айнан Воҳидовга берилди? Бухоро вилоят иқтисодий суди апелляция инстанцияси судининг 2018 йил 13 июндаги қарори кучида турган бир пайтда лизинг идораси раҳбарлари нима учун суд қарорига қарши ҳаракат қилишди? Нима сабабдан экскаватор учун лизинг пулини тўла тўлаб қўйган Аловиддиннинг ўзига экскаватор бошқа шахсининг эгаллигига ўтказилаётгани ҳақида хабар бермади?

***

Мана, кўрганингиздек, аслида Аловиддиннинг экскаваторида ҳеч қандай сеҳр йўқ. Лекин экскаваторни бошқа кишига ўтказиб беришда алов, қитмирлик, тухмат, ўч олиш каби салбий ҳолатлар бор эканлиги ойдinлашди.

Бир қанча йиллар давомида ана шу сансалорлик, алов, фибриб туфайли тадбиркор ўз мулкни қўлга киритолмай халак. Албатта, бунда унинг ҳам қисман айби бор. Бизнингча, асосий “айби” ишонувчанлигидан бўлса керак.

Яна инсон ҳуқуқи, мулкий ҳуқуқ ҳақида кўп гапирамиз. Бу гаплар қачонки амалда бўй кўрсатгандагина гўзалдир. Шундай экан, Аловиддиннинг муаммоси албатта, ижобий ҳал бўлади деб умид қиламиз.

ЖУРНАЛИСТИКАНИНГ КАТТА МАКТАБИ

1-6

ЎзАнинг асосий вази ва функциялари, мамлакатимизда амалга оширилган катта ислохотлар Агентлик фаолиятида қандай ўз ифодасини топаётгани тўғрисида кўп ижобий гаплар айтишимиз, берилаётган факт ва рақамларни санаб, яхши ўқилган мақолалардан мисоллар келтиришимиз, умрини журналистикадек машаққатли юмушга бағишлаган устозларнинг исм-шарифини номма-ном эътибор этишимиз мумкин, албатта. Зеро, ташкил бўлганига 30 йил тўлган кутлуғ санада бу ярашқили ҳам бўлув эди.

Аммо азали анъанадан сал четга чиқиб, бугунги журналистиканинг долзарб муаммолари ҳақида айрим мулоҳазаларимизни билдирсак, буюм ўринли бўлса керак.

Дунё ҳар дақиқада ўзгариб турибди. Бугунги ОАВга кечаги талаб, кечаги мезонлар билан баҳо бериб бўлмайдиган. Кеча биз андиша қилиб айтолмай турган баъзи гаплар бугун ижтимоий тармоқларда, интернет каналларида, хусусий ОАВда баралла янрамоқда. Гоҳида ўзини “эркин журналист”, “блогер” деб атаётган айрим “ҳамкасб”ларнинг чиқишларини кўрганда лабинга учуқ тошади. Биз гуё матбуотимиз ўтмишига қора чиқиқ тортиб бўлдик. Одоб-андиша қоидаларига, қадриятларимизга, муқаддас туйғуларимизга эскилик сарқити сифатида қарашга даъватлар сезилмоқда. Мулоҳаза ва тийран таҳлил ўрнига бетгаҷопарлик, ўлчамасдан қўлга қайчи олиш, юзинг-кўзинг демасдан ҳамма гапни айтавериш, фикрнинг яланғоч ифодаси тобора “урф”га кириб бормоқда.

Ана шундай “очиқлик”, “демократия” шароитида миллий журналистика қайси йўлдан бориши, бутун ҳаётини шу соҳага бағишлаган ҳамкасбларимиз қандай йўл туттиши керак?

Булар ҳаммамизни ўйлантирадиган оғриқли жиҳатлар албатта. Негаки, бугун майдонга ўзини ташлаётганларга қараганда томошабин бўлиб турганлар кўпроқ.

Очқини айтилик, бугунги кунда айниқса, ўзбек босма матбуоти давлат даражасидаги кўмакка муҳтож. “Ўзбекистон адабиёти ва санъати”, “Гулистон”, “Маърифат” каби

нашрлар, болаларга ихтисослашган газета ва журналларнинг жуда кам нусхаларда чоп этилаётгани ачинарли ҳол. Бу ҳаммамизни хушёрликка қорлайдиган ташвишли аҳволдир.

Биз эса ёмон, бузғунчи ахборотлардан фарздларимизнинг мурғак онгини ҳимоя қилишимиз лозим. Бунинг учун ҳимоя воситаларимиз кучли бўлиши, миллий мафкура тарғиботи ҳаммага етиб бориши зарур.

Шубҳасиз 30 ёшни қаршилаётган ЎзА ўтган йиллар мобайнида собиқ ягона мафкура тарғиботчисидан том маънода халқ манфаатлари ифодачисига, яъни давлат ва халқимиз ўртасидаги кўприкка айланиб улгурди.

Агентлик ахборот тўплаш ва тарқатишга доир фаолиятини сиёсий ташкилотлар ва жамоат ташкилотларидан мустақил равишда амалга оширади.

Бугун ЎзА ўз Веб-сайти, Медиа марказига, худудларда мухбирлик пунктларига эга. Хар куни 300 га яқин катта-кичи ахборот, хабар, турли жанрларга оид мақолалар Веб-сайтга кўйилиб, бир қисми республика ОАВларига узатилади. Унга сажиз тилда материаллар

жойлаштирилади. Кейинги пайтда видео-ахборот шаклидаги материаллар ҳам кўпаймоқда.

Албатта, сўнги тўрт-беш йил давомида мамлакатимизда кечаётган жиддий ислохотлар жараёнида ЎзА фаолиятида ҳам катта ижобий ўзгаришлар содир бўлмоқда. Бу, айниқса, берилаётган мақолаларда фикрлар хилма-хиллигига роия қилинаётгани, танқидий-таҳлилий чиқишларга кенг ўрин берилаётганида кўзга ташланади. ЎзА бугун ҳаммага – депутату дипломатга ҳам, оддий ишчию деҳқонга ҳам, ҳокиму вазириларга, ҳатто мухолифатчиларга ҳам минбар. Мамлакатимиз ОАВларида кечаётган ислохотларнинг бошида бугун шак-шубҳасиз — ЎзА ҳам бормоқда. Ижодий жамоа ўзларининг фидокорона меҳнати билан Ўзбекистонда демократик қадриятлар ривожига катта ҳисса қўшмоқда. Айтиш мумкинки, жамоамиз ҳар дақиқада ҳукуратимизнинг ҳамхўрлиги ва эътиборини ҳис қилган ҳолда меҳнат қилмоқда.

Агентлигимиз бугунги кунда жаҳоннинг ўнга яқин етакчи ахборот агентликлари билан ўзаро алоқа ўрнатган. Лекин қанийди,

ҳеч бўлмаганда жаҳоннинг етакчи мамлакатларида ҳам ўз мухбирлик пунктларимизни ташкил қилганимизда! Чунки ахборотни биринчи манбадан олиб бериш журналистиканинг олтин қоидаларидан биридир.

Йиллар давомида ЎзАда журналистиканинг катта мактаби шаклланди. Бу ерда камол топган кадрлар ҳозирги пайтда мамлакатимизнинг деярли барча оммавий ахборот воситаларида, сиёсий-ижтимоий соҳаларида фаол меҳнат қилмоқда.

Қарийб йигирма йилдан буён камина ҳам ЎзАда ишлаётган инсон сифатида шу нарсани таъкидлашни хоҳлардимки, бу ерда ўз ишини яхши кўрадиган, фидойи одамлар – маҳорат ва профессионаллик нуқтаи назаридан катта амалий тажрибага эга журналистлар, техник ходимлар жамоаси шаклланди.

Бу ижод даргоҳида иш одатда тунда тугайди. Шанба, якшанба кунлари ҳам кўпинча

иш бўлади. Ишдан сўнг тунги соатларда ЎзА биносидан уйга кетиш учун ташқарига чиққан 15-20 чоғли навбатчилар гуруҳига секин разм соламан. Улар бир-бирига қувноқ ҳазил-хузуллар билан машиналарга ўтиришади, чехраларида чарқоч сезилса-да, кайфиятлари ҳамиша чоғ бўлади.

Бу ушбу даргоҳдаги илиқлик, ижодий руҳнинг баландлигидан, ўз иши, меҳнатидан кўнгли тўлиб ишлаш саодатидан бўлса керак.

Бундай жамоа билан катта ишларни амалга ошириш, ҳар қандай мушкул вазифани удалаш мумкин. Навқирон ёшинг муборак бўлсин, азиз ижод даргоҳи!

Абдуҷалол ТАЙПАТОВ,
ЎзА Стратегияни белгилаш ва мониторинг бўлими бошлиғи.

Суратларда: ЎзА жамоаси

МАМЛАКАТДАГИ ЕТАКЧИ АХБОРОТ МАНБАИ

1-6

Негаки, республикамиз миқёсидаги янгиликлар, ахборот ва хабарларни тезкор ва холис етказиб бериш амалиёти ушбу Агентликда муҳим тамойил сифатида қадрланади.

Яна бир муҳим жиҳати, ЎзА Ўзбекистон Республикаси қонунлари, Президент қарорлари, расмий баёнотлари ва маърузалари, шунингдек, Олий Мажлис палаталари ва Ҳукумат қарорлари, энг муҳими, улар фаолиятига оид ахборотлар биринчи бўлиб ёритиб бориладиган расмий ахборот манбаидир.

Мамлакатимиз ички ва ташқи сиёсатини, амалга оширилаётган кенг миқёсли ислохотларни, жамиятимизда кечаётган ижтимоий-сиёсий ва социал-иқтисодий ўзгаришлар ва янгилашилари тезкор ёритиш; жамоатчиликнинг катта қизиқишини уйғотадиган воқеаларнинг моҳияти бўйича фуқароларда холис фикрни шакллантириш ҳамда маълумотлардан бузғунчи ва бошқа гайриқонуний мақсадларда фойдаланиш имкониятини бартафоз этиш учун аҳолини бундай ҳодисалар ҳақида ўз вақтида хабардор қилиб бориш; ўқувчилар учун қўлай ва қизиқарли шаклда Ўзбекистон халқининг ўзига хос маданияти, урф-одатлари, миллий қадриятлари, мамлакатнинг кўп йиллик тарихи ва илм-фан ривожига қўшган ҳиссасини намоён этишга қаратилган ижтимоий лойиҳаларни амалга ошириш; юртимизда юз бераётган ўзгаришларни дунёга тарқатиш, жаҳонда содир бўлаётган воқеа-ҳодисалар ҳақида мамлакатимиз аҳолисига тезкор ахборот етказиб бериш, хориждаги ахборот агентликлари ва бошқа оммавий ахборот воситалари, медиа-тузилмалар билан ҳамкорликни ривожлантириш ҳам ЎзА фаолиятида устувор вазифалардан.

Маълумки, Ўзбекистон Миллий ахборот агентлигига турли йилларда бир қанча танқид журналистлар раҳбарлик қилган. Айниқса, Абдусайд Қўчимов Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги бош директори этиб тайинлангандан кейин ЎзАдаги эски қолиплар ўзгарди. Агентлик фаолиятида катта ижобий ўзгаришлар кузатилди. Хусусан, мақолаларда фикрлар хилма-хиллиги намоён бўлди, танқидий-таҳлилий чиқишларга кенг ўрин берилди. ЎзА турли соҳа вакиллари учун том маънода минбар вазифасини ўтай бошлади. Ижтимоий ҳаётда шундай муаммолар ёритилдики, дастлабки пайтларда буни кўпчилик тасаввурга ҳам сиздира олмади.

Танқидчилик керак, кейинги беш йилда журналистикamızда руй берган ўзгариш, янгилаш ва ривожланишларни илгари тасаввур этиш қийин эди. Соҳа ва унинг вакиллари кенг эркинликларинг берилиши журналистларга кўтаринчилик бағишлаши баробарида уларда замон билан ҳамнафас бўлиш, бир қадам ол-

динда юриш ҳисси ва масъулиятини оширди. Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги бугун нафақат юртимизда, балки жаҳон ахборот майдонида ҳам ўз ўрнига эга тузилма сифатида танилмоқда. Дунёдаги ўнга яқин етакчи ахборот агентликлари билан ўзаро алоқа ўрнатилгани ва агентлигининг Веб-сайтга сажиз тилда материаллар жойлаштирилгани ҳам шундан далолат беради.

Ўзбекистон Президентининг юртимиз худудларига, хорижий мамлакатларга сафарлари ҳақидаги ахборотлар ЎзА мухбирлари томонидан тайёрланиб, республиканинг барча ОАВларига тезкор етказиб берилаётгани эътирофга молик.

Яна бир қувонарли жиҳати, сўнги йилларда ЎзА Медиа маркази ташкил этилиб, ахборот-таҳлилий ва мультимедиа материаллар, эшиттириш ва кўрсатувлар, воқеа жойидан он-лайн репортажлар тайёрлаш, аудио ва видео материалларни қайта ишлаш, уларни ЎзАнинг Веб-сайтга жойлаштириш ва оммавий ахборот воситаларига белгиланган тартибда етказиб бериш йўлга қўйилди. Бу, ўз навбатида, республика ижтимоий-сиёсий ҳаётига оид янгиликлар бўйича фуқароларда холис фикрни шакллантириш, уларга ахборот-таҳлилий, шу жумладан, аудио ва видео ахборотлар етказиш имкониятларини янада кенгайтиришга хизмат қилади.

Гарчи 30 йил тарих учун қисқа вақт бўлса-да, шу давр ичида ЎзА миллий журналистикасида ўзига хос мактаб яратди. Агентликда қанчадан-қанча ёш кадрларнинг қалами чарқланди, улар бугунги кунда етук мутахассислар сифатида мамлакатимизнинг нуфузли оммавий ахборот воситаларида, сиёсий-ижтимоий соҳаларида фаолият олиб бормоқда.

Янги Ўзбекистоннинг ахборот маконида юқори мақомга эга бўлиш мақсадида Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги ўз фаолиятини янгилаш, айтиш мумкинки, жаҳон ахборот майдонини эҳтиётлирдан келиб чиққан ҳолда янада такомиллаштиришни даврнинг ўзи тақозо этмоқда. Қолаверса, мамлакат ОАВнинг, амалга оширилаётган ислохотларнинг олдинги қаторида бўлиши ҳам замон талаби. Шундай экан, ҳали Агентлик тизимига ҳам яна қатор ишлар амалга оширилишига ишонамиз.

Мухтасар айтганда, Агентлик ижодий жамоасининг намуна сифатида кўрсатиладиган жиҳатлари бисёр. Эту мақсад йўлида сидқидилдан хизмат қилиб келаётган азиз ҳамкасбларимиз — ЎзА ижодий жамоасини Агентлик ташкил этилганининг 30 йиллиги билан муборакбод этиб, уларга мустаҳкам сўхат-саломатлик ва улкан ижодий муваффақиятлар тилаймиз.

Олимжон ЎСАРОВ,
Ўзбекистон Журналистлари ижодий уюшмаси раиси.

АВВАЛИ

“Беш миллиард”га арзийдиган дуо

“Олтин олма, дуо ол—дуо олтин эмасми?” Бу нақлни эшитган-сиз. Аммо чин дилдан эмас, шунчаки айтилган дуо-ю фотиҳадан кўра, букланиб, ғижимланган бўлса-да, қоғоз пул, ялтирама-са-да, сариқ чақа зарур бўлган замонлар эди ўшанда. Айниқса, миллат келажаги, таълим ва ёшлар учун қилинадиган саховат, бериладиган пул ҳар бир даврда ҳам энг савоб иш ҳисобланган. Афсуски, бунини тушунадиган, англайдиганлар санокли...

1920 йил сентябрда Бухоро амирлиги тугатилгач, ташкил қилинган Бухоро Халқ Республикаси раҳбарлари этиб жадидлар — илми, маърифатли “Еш бухороликлар” сайланди. Улар Файзулла Хўжаев, Фитрат, Усмонхўжа, Садриддин Айний, Абдулвоҳид Мунзим эдилар. Бу инсонлар амирлик давридаги қолоқлик, истибод ва жаҳолатнинг авж олгани сабабини илмга, техникага эътибор қилинмаганликнинг оқибати билан изоҳлашарди. Шунинг учун ҳам улар дастлабки ишни иқтидорли ёшларни тараққий этган Германияга ўқишга юборишдан бошладилар. БХР бюджетидан айнан илмга интиланлар учун Германия банкларидан бирига пул ажратилди.

Бухороликлардан ибрат олган бошқа худудлардаги маърифатпарварлар ҳам Тошкент, Хоразм ва водийдан иқтидорли ёшларни ташлаб олиб, уларни Германияга жўнатишга ҳаракат қилишди. Аммо маънафат масаласи... Ана шундай вазиятда, Саидносирбой, Чўлпон, Мунаввар қори ва Абдулла Қодирийлар бир ташаббус билан чиқдилар. Унга кўра, 1921 йилда “Ўзбек билгим хайъати” қошида “Кўмак” уюшмаси тузилди. Маърифатпарварлар замон оғир бўлса-да, маърифат учун саховат қиладиганлар топилар, деган эзгу ниятда ҳаракат бошлашди.

Ўша даврдаги вазиятни “Туркистон” газетасининг 1923 йил 27 январь сонидан билиб олишимиз мумкин. Хумсонлик тахаллусли муаллиф “Сўнги кўмакчи кимлардан кутишимиз керак?” номли мақоласида шундай деб ёзган эди:

“Туркистондан четга бориб ўқиш учун 1921 йил бошларида “Ўзбек билгим хайъати” томонидан студент Саидалихўжа бўлган ҳолда бир неча ўқувчиларнинг рўйхати олинди, ҳукуматга топширилган эди. Бир неча муддат бунинг кетидан юриб, натижада ҳукуматимизнинг моддий кўмак бера олмаслиги билинган, бу масала ўз-ўзидан тўхтади. Лекин ўқувчиларнинг орасида кўтарилган четга кетиб ўқиш ҳаваси эса бунинг билан битмади. Ўқувчилардан қайси бир ўзига тўқлар (гарчи борлиқ нарсаларини сотиб бўлса-да) яна четга кетмак орасида бўлдилар. Буларнинг ўзаро ташаббусини кўрган “Билгим хайъати” четда томошачи бўлиб тура олмади. Ва четга кетувчи студентларнинг ўзларидан бир комиссия тузилиб, ўз азоси Саидалихўжани шул комиссия бошлиқ этиб, “Кўмак” номи остида бир уюшма тузди. Уюшма кеча-ю кундуз ишлаб, бир кишини четга жўната олди”.

Ҳа, гоёат оғир йиллар эди. Ҳукуматга ҳам қийин эди. Мададдан умидвор бўлишнинг фойдаси йўқ. Тўпланган пул эса атиги бир кишини ўқишга юборишга етди. Бораман, илм ўрганаман, дейдиганлар эса ҳаддан зиёд. Хўш, нима қилиш керак? Кимдан кўмак кутиш лозим?

Чўлпон, Қодирийлар эл орасида юриб, ташаббус билан чиқдилар: “Ёшлардан хайриягизни аяманг!”, “Илм учун саховат кўрсатинг!”. Ташаббускорлар ўзларидаги маърифатпарварлик, илмга интилиш, ёшлар иқболини уйлаганлари сабабини ибрат кўрсатишди. Қодирийдек меҳри дарё, ҳождарбор инсон ўз боғида етиштирган меваларни сотиб, “Кўмак”ка хайрия қилди. Чўлпон эса қийналиб юрганига қарамай, қалам ҳақларини тўплаб, қийим-бош оламан, деб йиққан пулини ёшларга бағишлади. Бу борада улар масалан, “менинг жияним, аммамининг фарзанди бор, тўпланган халқ пулига Германияга ўша бориб ўқий қолсин”, деб ҳаракат қилишмади. Миллат манфаати, ёшлар келажаги улар учун маҳаллийчилик, таниш-билишчиликдан устун эди.

Бу инсонларнинг ташаббуси ва хайр-саховатидан бошқалар ҳам ибрат олишди. “Туркистон” газетасининг 1922 йил 18 декабрь сонидаги хабарга кўра, Тошкентдаги бир гуруҳ маориф ва маданият арбоблари ўқишга борувчилар учун пул топширган. Улар орасида Саидносирбой Миржалолов (йигирма минг сўм), шоир Чўлпон (етти ярим минг сўм), Мунаввар қори, Шокиржон Раҳимийлар ҳам бор эди. Бундан ташқари, Тошкент зиёлилари 2 декабрда адабий кеча уюштириб, ундан тушган етмиш беш минг сўмини ҳам Германияга юбордилар.

Зиёлиларнинг бундай хайр-саховатини кўриб, оддий халқ “Кўмак”ка оз бўлса-да, пул топшира бошлади. Афсуски, ўзига тўқ, бойлигини машаққат сарфлаётган баъзи кишилар бундай тadbирдан ўзларини четга олишарди. Ташаббускорларга, “шундан бошқа ташвиши йўқми?”, “менин болам ўқирмиди?”, дея жавоб бериб юборишарди. Бундай калтабинликка гувоҳ бўлган Абдулла Қодирий “Мушум” журналининг 1923 йил тўртинчи сонида “Кўмак” уюшмасига ионалар” номли ҳажвийасини эълон қилди. У шундай бошланди:

“Кейинги кунларда “Кўмак” уюшмасига берилган ионаларнинг ҳисоби жуда ҳам кўпайиб кетди. Тушган ионаларни уюшманинг битта кассаси эглай олмаганликдан иккинчи касса олмоққа маж-

бур бўлди. Кейинги ойда иона берган саҳийларнинг рўйхати мундай-дур:

1. Валихожи — беш миллиардга арзийдиган дуо.
2. Ғуллом шайх бойбачча — “Ўқишга кеткан йигитлар мундо бўлсунлар” деган яхши тиллақ (баҳо қўйиш комиссиясининг сўзига қараганда, бу иона ҳам беш миллиардга арзий экан).
3. Азим бойбачча, кўмирчи — сажиз пул тошқумир.
4. Тужжор ширкати — иккита сопол товоқ билан битта хурмача.
5. Камар ширкати — чорак қадоқ олма чойи.
6. Поабзал бозоридаги дўконлар ўзаро — бир пой бақчага этик.
7. Чит бозорининг дўконларидан — бир эазу уч чорак газлама.
8. Антор оға-инилардан — икки қўти ула.
9. Қассобликдан — беш донга ўпка.
10. Қандолатчилардан — уч истанан пис-ташка билан бир қадоқ пашмак ва бошқалар.

Ушбулардан Берлин ўқувчиларимизга юборилди:

Берлиндаги талабаларимиз ортуқча муҳтож бўлгонликларидан биринчи галда тўрт пул тошқумир, иккита сопол товоқ, бир посилка дуо юборилди”.

Қодирий-Жулқунбойнинг бу ҳажвийаси ўлкада катта шов-шув бўлиб, баъзи дўкондор, савдогар, боғбонлар уялгандан “Кўмак”ка хайрия қила бошлашди. Аммо айрим мутаассиб муовал, машаққатпараст кишилар, барибир саховатдан, илмга хайрия қилишдан четда қолаверди.

Шундай бўлса-да, маърифатпарварлар, халқнинг тушунган қисми сай-ҳаракати, Қодирий ҳажвийасининг таъсири сабабли “Кўмак”ка анчагина пул тўпланди. Бу маблага эса Хайринисо Маждихон қизи, Абдулвоҳид Исҳоқ, Абдулвоҳид Муродий, Солиҳ Муҳаммад, Азимбек Байрамжон, Тўланган Мўмин, Султон Маматқул, Иброҳим Аҳмаджон, Темирбек Қозибек сингари илмга интилган ёшлар Германияга жўнаб кетдилар.

Уша долғали, қийин замонларда ҳам ёшларнинг Германияда ўқишига, “Кўмак”ка пул тўпланишига юқорида номлари айтилган маърифатпарвар аждодларимиз сабабчи бўлишган эди.

Умид БЕКМУҲАММАД.

УЛУҒЛАР ҲАЁТИДАН

Темурилар сулоласига мансуб ҳукмдорлар ва шаҳзодалар ичида илму фан, адабиёт билан машғул бўлганлари анча. Аммо улар орасида Мирзо Улуғбек алоҳида ажралиб туради. Биз бу гал Улуғбекнинг фан тараққиётига қўшган ҳиссаси тўғрисида эмас, инсоний хусусиятлари, ибратли ишлари ҳақида тўхталишни маъқул топдик.

Диёнатсиз қозининг айбини қандайдир ҳийла билан топганлиги ва жазолаганлиги тўғрисидаги миш-мишлар ахли Мовароуннаҳрни қойил қолдирди. Ана шу воқеадан сўнг омма, ҳукмдори бўлган Улуғбекнинг адолатпарварлигига қаттиқ ишониб, унга ихлос қўйди...

ҲУКМДОРНИНГ ИБРАТЛИ ИШЛАРИ

ҳийла ила адолатли жазо

1394 йилнинг 22 мартда таваллуд топган Муҳаммад Тарагай болалигидан бобоси Амир Темури, отаси Шохрух ва устози Қозисода Румийнинг юксак тарбия олгани боис, ўз даврининг етук фузалоси бўлиб етишганди. Мирзо Улуғбек ҳаёти (1394-1449) давомида асосан, салтанат сиёсати тўғрисида вақтининг қўлини давлат бошқаруви ва урушлар банд қилса-да, фан билан шуғулланишга имкон топа олди. "Зижи кўрағони", "Тарихи арьба улус" асарларини ёзди. Бухоро, Самарқанд ва Ғиждувонда учта мадраса бунёд қилди. 1424-29 йилларда Самарқандда мухташам расадхона барпо эттириб, астрофига Қозисода Румий, Ғиёсиддин Жамшид, Али қушчи, Муиниддин Қошоний сингари кўплаб алломаларни тўплади. Уларга зарур шарт-шароит яратиб берди. Шундай катта ишларни қилган ҳукмдор ва алломанинг ўзиям доимо илмга интилган, тарозининг илм палласи сиёсат палласини босиб кўярди.

Ғиёсиддин Жамшид шунга доир бир воқеани 1417 йили отасига ёзган мактубида келтириб ўтган. Унга кўра, кунлардан бирида Улуғбек ва алломалар отда кетаётганда, 818 йил ражаб ойининг ўнинчи ва ўн бешинчи кунлари орасидаги (милодий 1415 йил 15-20 сентябрь) душанба кунини йил мавсумининг қайси кунига тўғри келишини аниқлашди. Улуғбек отда борганича ҳаёлий ҳисоб билан қўшининг тақвими ўша кунини бир даража ва икки дақиқа эканлигини топади. Кейин эса манзилга келгач, отдан тушиб қозоғга ёзиб ҳисоб қилишганида, Улуғбек Мирзонинг ҳаёлан қилган тақвими тўғри эканлиги ойдин бўлади. Бу ҳолат ҳукмдорнинг қувваи ҳофизаси ва ақл-идроки шунчалки кучли бўлганини кўрсатади. Шу билан бирга у давлатиям олимона, адолатли равишда бошқарган.

Зайниддин Восифийнинг "Бадойиъ ул-вақоъ" асаридан шунга доир ибратли воқеа келтирилди:

Бир кун Улуғбекнинг хузурига номазулу шахс келиб арз қилади:

— Ҳукмдорим! Бундан олти ой олдин Рум тарафларга сафарга кетишда, беш минг ашрафий ақча пулим бор эди. Пулимини шу шаҳарда бирон кимсага омонат қўйиб кетмоқчи бўлдим. Ушбу шаҳарда қозидан бошқа диёнатли ва инсофли одам бўлмаса керак, дея ўйладим. Шу боис ўша пулни офтобага солдим ва озини маҳкам бекитиб қозига топширдим. Сафардан қайтгач, қозиникига бориб омонатимни қайтариб килсам, у ўзини танимасликка олиб, пўписа қилди.

Улуғбек бу воқеани эшитиб ўйлаб қолди ва деди:

— Эртага қозиникига бормоқчиман. Сен ҳам бор ва мени кубит тур. Қозиникидан чиқиб отга минаётганда "дод-вой" кўтар ва бўлган воқеани баён қил. Эртасига Улуғбек Мирзо қозини чақиртириб:

— Эй, қози! Мен беҳисоб нақд ақча, сандиқ тўла

қимматбахо мато ва кўза-кўза олтину ваҳожир тўпладим. Мақсадим, қаза қилсам, фарзандларим оғир аҳволга тушиб қолса, шу бойлик уларнинг ёмон кунига яраб қолар, дея ўйлайман. Шаҳарда бундай хазинани ишончи топширадиган бирон ишончли одам йўқ. Сени диёнатли дея хазинани топширишга аҳд қилдим. Буни иккимиз билсак, баш! Зинҳор бошқа одам эшитмасин.

Қози Улуғбекдан бу гапни эшитиб, ич-ичидан суюнди, қувонгандан юраги ёрилишига сал қолди.

— Сен уйинга боравер, — деди Улуғбек қозига, — мен изингдан чиқиб, хазинани яширадиган жойни ўз қўлим билан кўриб келаман.

Шу тарада Улуғбек қозининг уйига борди ва "хазина"ни яширадиган жойни белгилашди. Ҳукмдор қозиникидан чиқиб энди отга минаётганида, қозига омонат қолдирган кечаги одам келиб, "дод-вой" қила бошлади.

— Ҳукмдорим! — деди у, — шу қозиникида омонат қолдирганим. Лекин ҳеч қайтариб оломайман. Буни эшитиб қозини титроқ босди, рангу-рўйи ўчди. Ичиди ўзича мулоҳаза қилди: "Бордию унинг даввосини рад этсам, подшоҳнинг ишончи йўқолади. Оқибатда арзимас беш минг ашрафий (пул бирлиги) деб улгуржи давлатдан қуруқ қоламан. Яхшиси, шу каззобнинг омонатини қайтариб берай".

Шундан сўнг қози ўша одамга ўшира қетди:

— Эй, баттол! Нега дод соласан? Қачон сен омонатини мендан талаб қилдинг-у, мен йўқ дедим? Диёнатли қилиб қозига тўхмат қилгани қандай журъат топдинг?

Шундай қилиб қози ғулмоғи "омонат фалон жойда, тез бориб бунга олиб чиқиб бер", — деб буюрди.

Ана шу тарихи Улуғбек ҳийла ишлатиб, қозидан омонатчининг пулини олиб берди. Диёнатсиз қозига "хазина"ни топшириш ўрнига, уни жазолади ва ишдан бўшатди. Ҳукмдор ҳаётида бўлган бу воқеа Улуғбек Мирзонинг юксак таваққули олим ва адолатпарвар подшоҳ бўлганини кўрсатади.

Мирзо Улуғбек ҳаётининг 40 йилини Самарқанд тахтида ўтириб, Мовароуннаҳрни бошқариб ўтказди. Қисқа умри давомида нафақат сиёсий арбоб, балки тарих ва фалакиёт илмларининг зукко билимдонини, бир нечта қўйлар яратган бастакор ҳамда созанда сифатида ҳам тарихда қолди...

Бундан ташқари Улуғбек Мирзо (1394-1449) ўз замонадошлари орасида хотирасининг кучлилиги билан ҳам донг таратган эди. Давлатшоҳ Самарқандийнинг "Тазкират уш-шуаро" номли асаридида Улуғбекнинг ана шу хислатига оид мисоллар келтирилган. Барча ҳукмдорлар сингари шикорга ҳам гоят қизиқадиган Мирзо Улуғбек ов пайтида бирор жониворга ўқ отиб теккизганида, ўша вақтни эслаб қолар, бу

воқеа қайси кун, қаерда содир бўлгани, қайси жонивор овланганини дафтарга битиб кўярди. Тасодиқ билан бир кун уша дафтар гоиб бўлади. Қанча изласалар ҳам, амалдору хизматкорлар дафтарни топа олмайдилар. Дафтарни сақловчилар саросимага тушадилар.

Шунда Мирзо Улуғбек:

— Ташвиш тортмангиз, мен дафтарга ёзилганларни бошдан оёқ билурмен, — деди ва котибларни чақириб, айтиб турди, улар эса ёзиб олишди.

Хуллас, ов ҳам кўпайиб, шикорда отилган жониворлар қайд этилавериб, янги дафтар тўлаи деган эдики, йўқолган эскиси топилиб қолди. Шунда қосиблар йўқолган дафтар ва янгида Улуғбек айтиб туриб ёздирган қайдларни таққослаб кўрдилар. Котибу сарой амалдорлари Мирзо Улуғбекнинг фаросати ва хотирасига тасанно айтишди. Чунки қайси худудда, қачон, қиллар билан қандай ҳайвон овланганини ҳукмдор ёддан айнан айтиб берган эди.

Худди шунга ўхшаш бошқа бир ибратли воқеани Улуғбекнинг замонадоши Шайх Озарий (1382-1462) шундай хикоя қилади:

"Мен хижрий 800 (милодий 1398) йили Қорабоғда, улуг Амир Темурнинг қиссахони тоғоим билан бирга эрдим. Ушанда Улуғбек Мирзонинг хизматиға тайин этилдим. Уша пайтда ҳали ёш бола эрдим ва бир неча йил болаликнинг шоду хуррамлигини шаҳзода билан бирга кечирдим. У билан бирга ўйнардим, унга нақл ривоятлар айтиб берар эрдим. Шаҳзода мен ила яқин дўст ва ўртоқ бўлиб қолдилар.

Хижрий 852 (милодий 1448) йили мазкур подшоҳ (яъни Мирзо Улуғбек) Хуросонни забт этди ва Исфарионга келиб тушди. Ёшлиқ ўтиб, қартайиб қолган эрдим. Урнимдан туриб подшоҳнинг хузурига бордим. Мени узоқдан фақир турводор либосида кўрди. Салом-алиқдан кейин сўрадилар: "Эй, дарвеш, сен эски суҳбатдошимизга ўхшайсан, қиссахонимизнинг жияни эрмасмусен?" Подшоҳнинг ўтқир зеҳни, фаросат ва пок идрокидин лол қолиб дедим: "Ҳа, жаноби олийлари, ўша қиссахоннинг жияни эрурмен. Улуғбек Қорабоғда айтилган хикоятлар, Гуржистон ғазовати ҳамда Озарбайжон ажойиботларини ўртага ташладилар".

Этлик йилдан кейин ҳам болалик хотиралари, айтилган хикоятларини айнан хотирада сақлаб қолган ҳаммамни ҳам ақл, қуввати етмайди. Мирзо Улуғбек эса ўз даврининг жангу жадаллари, сарой ийнларининг фиску фасодлари, илму нуҷум, фалакиёт сирлари билан оворалиғига қарамай, болаликдаги дўстни, юқорида айтилганидек, ҳатто ордан қанча вақт ўтмасин, шикорда қайси жониворни қачон овлаганини ёдида сақлаб қолди даражасидаги инсон эди.

У. БЕКМУХАММАДОВ.

КЎНГИЛ КЕЧИНМАЛАРИ

Қайтиш...

Қанийди имконинг бўлса, курбинг етса-да ота-онанга чет элларни кўрсатиб келсанг. Даврингда дунёни кўрсатганлар. Қанийди...

...Аям билан телефонда гаплашдим. Қишлоқда чироқ ўчибди. Айтишча, кунига 3-4 соат ўчаётган экан. Мен кен ва ёруғ шаҳарнинг қоқ ўртасида, ишдан қайтиб машина бошқариб кетаётган эдим. Рул чамбарагини гичирлатиб маҳкам қилсаман. "Бекор!". Мана бу мен қўриб турган ранг-баранг чироқларнинг бари бекор. Ота-онам қишлоқда, ёлғиз. Онаноним шам ёқиб, зерикканидан қайсидаир журнални ўқиб чалиган бўлганди, сини қолган кўзойнагини тўзатганича. Бир-бирларига қараб соғинади, соғинишни унутган фарзандларини. Хувиллаган ҳовли, чанг босиб ётган хоналар баттар қиздиради бу жараёни. Соғиниш билан тонглар отади... "Мен бу йўлларда юришга ҳақиманми?". "Қайтай, ая, қайтай шу қишлоққа. Ўша тарафлардан ўзимга мосроқ

иш чиқиб қолар. Амаллаб кетарман". Хаёлим жойидамас. Тортаверди қишлоқ, тортаверди соғинч, кўнглимнинг бир четиди ҳадик ҳам йўқ эмас. Улар қарияпти... "Йўқ, сендан умидим катта, биласан-ку! Ўша тарафларда оиланг билан тинч-тоштуб яшасанг, униб-ўссанг, дейман. Қишлоқда ҳеч вақо йўқ, болам!". Кўнмайди. Ўзи келмайди. Келса ҳам икки кунда бўғилади. Она замин, кенгликлар уни қистайверади. "Кетаман, болам...".

Қизил чироқ. Тахминан 9-10 яшар бола машина ойнасини тақиллатади. Ҳали ўзимга келганим йўқ. Хаёл сурганча ойнани тушираман. Қўлидаги нарсаларни кўрсатиб бир нималар дейди. Тушунмадим, ёнимдан минг сўм чиқариб бердим. "Бу етмайди. Онамнинг тўғилган кунига совға олмоқчиман, етмайди. Менга кўп пул керак. Ундан кўра манави нарсаларни олинг!". Қўлидагиларни кўрсатиб, илтижолу қарайди. Барини олдим. "Уйинга кет, совуқ!".

Ойнани шошиб ёпаман. Худдики, мириқиб сураётган хаёлларим ўноқлаб ташқарига қочиб кетадигандек қизғонаман. "...Тўғилиб катта бўлган уйда, ота-она, ака-ука, опа-сингил, набира-ука чеваралар қуршовида оилавий ўтириш, ёқимли ва ширин суҳбатлар қуриш. Уткинчи ҳаётда бир инсонга шу даврининг ўзигина етарли ва бу унинг учун улкан бахт-ку аслида". Ким мақсад билан кимдир мақсадсиз, барибир вақт ўтганди. Одам қарияпти. Дадам кучдан, аям кўз нуридан қолган. Мен нега ҳозир улар билан эмасман?! "Бу ердаги ёқимли лаҳзалар, чиройли манзаралар, яқин кўринган инсонлар, турфа маҳсулотлар-у "жарақ-жарақ" пулларнинг бари бекор. Илдизингдан нари кўкариб кета омайсан барибир".

Яшил чироқ. Газ педалини қаттиқроқ босаман. Совға... Ҳеч бўлмаса шу ишни қойиллатдингми, дейман ўз-ўзимга. Эслаймак, хотиралардан чиқмайди у кунлар. Баҳор фасли эди. Дадамга совға олиб бораман. Ичимда

алам, кўзимда акси. Ҳеч кимга сездирмай аччиқ-аччиқ йиғлайман. Совға учун олган кийимим дадамга катта келади...

Ота-онадан бўлак келажакни кўзлаб, тақдирини измида узоқларда кўп қолиб кетибмиш. Ва... буни давом эттиряпмиз. Одатда дадам мендан бир ўлчам катта уст-бош киярдилар. Шу тахминда каттароғини олиб бораверибман. Совға қилган кийимимни эгнига илганида эса беҳосдан кўнглим билан кўнглим куч қолган эди. Назаримда ўрнимиз алмашиб, энди мен улардан катта ўлчамли кийимларни кияётгандекман. Ўзимни ёмон кўриб кетдим.

Уйга келиб, дадам мени бир пайтлар отгандек ўғлимни осмонга отиб кўзларимга ёш келади. Уни бағримга маҳкам босиб, худди аямдек "аташ-кам" деб эркалайман.

Муҳаммаджон ХЎЖАЕВ.

ХОРИЖДА

КИМ САБАБЧИ БЎЛИШИ МУМКИН?

АҚШнинг 45-президенти Доналд Трампнинг фикрича, амалдаги президент Жо Байденнинг "иқтисодсизлиги" Учинчи жаҳон уруши хавфини келтириб чиқаради.

Бу ҳақда Трамп Техасдаги митингда айтган. — Ҳар кун Байденнинг қобилиятсизлиги Американи хавф остига қўймоқда. Ҳамма билади, агар мен президент бўлганимда, Россиянинг Украина билан қилаётган ишлари ҳеч қачон мумкин бўлмасди, — дейди Трамп.

У ўз президентлиги даврида Қўшма Штатлар "куч орқали тинчлик" деган ташқи сиёсат тамойилини тан олганини эслатди. Бундан ташқари, Доналд Трамп Қўшма Штатларнинг янги урушларга киришига йўл қўймаганини ўзининг хизмати деб атаган.

Эслатиб ўтамиз, Россиянинг Украина чегарасида катта қўшин тўплаётгани ва Фарб томони хавотири сабаб Шарқий Европада сиёсий таранглик кучаймоқда.

РОССИЯЛИК ОЛИГАРХЛАРНИНГ МУЛКИ ХАВФ ОСТИДА

Буюк Британия ташқи ишлар вазири Лиз Трасс Лондондаги россиялик олигархларнинг мулкисига мусодара қилишга рухсат берди. Украина атрофидаги вазият муносабати билан санкцияларни кенгайтириш ҳақидаги қонун лойиҳаси шу ҳафта тақдим этилади.

Л.Трасс "Кремлни қизқирган ҳар қандай компанияга қарши чеклов чораларини кўриш режаларини эълон қилган. Унинг сўзларига кўра, "Путинга яқин" бизнес элита ва "Россия режими манфаатларини илгари сурувчи" корхоналар санкциялардан "яширина олмайдилар".

Мутахассисларнинг ҳисоб-китобларига кўра, Лондонда коррупцияга алоқадор ёки Кремль билан алоқаси борлиги айтилаётган россияликлар тахминан 1,5 миллиард фунт стерлинг (2 миллиард доллар)лик мулк сотиб олган.

ҚИРҒИЗИСТОНДА ЙИРИК ОЛТИН ҚҪЙМАЛАРИ — СОТУВДА

Қирғизистонликлар энди йирик олтин қўймаларини сотиб олишлари мумкин. Миллий банк ички бозорда оғирлиги 10,9 дан 13,4 кг. гача бўлган тозаланган олтин қўймаларини сотишни бошлади.

Қўймалар "Қирғизолтин" томонидан ишлаб чиқарилган. Улардаги олтин миқдори камида 99,95 фоизни ташкил қилади. Нарх ҳар бир қўйма учун индивидуалдир.

МАСТ ҲАЙДОВЧИЛАР УЧУН "НОХУШ" ЖАЗО

Тайваннинг Гаосюн шаҳри ҳокимлиги спиртли ичимликлар ичиб машина бошқарадиганларни тарбиялашнинг янги усулини қўллашга ўтди.

Маҳаллий "Odditycentral" газетасининг ёзишича, алкоголь ичиб машина ҳайдаганлар аниқланса, ўлиҳоналарга ишлашга юборилади — токи улар ўлим ёқасида бўлиш нималигини яхшироқ ҳис этиб, тўғри йўлга тушишлари учун.

Сўнги вақтларда маст ҳолда йўл транспорт ҳофдасини юзага келтириб, қўнчилиқнинг бевақф ўлимига сабаб бўлаётган ҳайдовчиларга нисбатан шаҳар ҳокимлиги мана шундай махсус чора қўллашга қарор қилди. Маълум бўлишича аниқланган айбдорлардан 11 нафари аллақачон "янги иш"ли бўлган.

Мақсад асло ҳайдовчиларни қийнаш эмас, балки бировларнинг ҳаётини ҳурмат қилиш, шу аснода машина ҳайдашдан олдин спиртли ичимликлардан тийилиш кўникмасини шакллантириш экани таъкидланмоқда.

Айтишларича, атиги 4 соат ўлиҳонада ишлаган айрим ҳайдовчилар қандай мусибатларга сабабчи бўлишлари мумкинлигини англаб етган.

МАШҲУР БРЕНД ҲАЙВОН МЎЙНАСИДАН ФЙДАЛАНИШДАН ВОЗ КЕЧДИ

Италиянинг "Dolce & Gabbana" мода уйи жорий йилдан бошлаб ўз коллекцияларида ҳайвонларнинг мўйнасида фойдаланмайди. Бу ҳақда "Vogue" журнали хабар бермоқда.

— Биз ҳайвонларнинг мўйнасида фойдаланиш мумкин бўлмаган янада барқарор келажакка интиламиз, — дейилган "Dolce & Gabbana" баёнотида.

Шу билан бирга, "Dolce & Gabbana", мўйначилар ва бошқа мўйна мутахассислари ўз ишларини йўқотмасликларини ваъда қилмоқда — уларнинг маҳорати эко-мўйнали маҳсулотлар ишлаб чиқариш учун фойдали бўлади.

Маълумот ўрнида, "Armani", "Gucci", "Prada", "Versace" ва бошқа мода уйлари ҳайвонларнинг мўйнасида фойдаланишдан воз кечган. Ўтган йилнинг декабрь ойида "Elle" журнали энг йирик мода нашрларидан биринчи бўлиб ўзининг фотосессияларида мўйнадан фойдаланмаслигини, шунингдек, мўйнали кийимларни реклама қилишни тўхтатишни эълон қилган.

Интернет маълумотлари асосида Камолдин ДАВРОНБЕКОВ тайёрлади.

МУБОРАК ҚАДАМЖОЛАР

Ўрта Осиёда Аллоҳнинг инояти билан учта пайғамбарнинг муборак маконлари — қабрлари борлиги тарихий манбаларда қайд этилганлигини кўпчилик яхши билса керак. Ана шу уч улуг қадимжон ҳам Яратганнинг марҳамати билан Ўзбекистонда жойлашган. Бири қадим ва ҳамisha навқирон Самарқанд шаҳрида. Дониёл пайғамбар (насронийлар Даниёл дейишади) нинг қабрлари. Соҳибқирон Амир Темури бобомиз ҳарб юришлари даврида пайғамбар қабрининг харобалигини кўргач, эзгу ниятда Ироқ томонлардан тупроғи билан туяга орттириб, рўйи замин сайқали бўлган пойтахти Самарқандга олиб келиб, баҳаво жойга дафн қилади ва ҳашаматли мақбара қурдиради. Бугунги кунда ҳам бу ердан зиёратчиларнинг қадами узилмайди. Кейингиси, “Қисас ул анбиё” китобида Амударё бўйида, Хўжайли туманида Шайхун Набий алайҳиссаломнинг қабрлари борлиги қайд этилган.

Учинчиси эса Сурхондарёда — Амударёнинг ўнг соҳили, Пайғамбар ороли деган маконда Зул Кифл пайғамбар қабри кўни топган. Шу ерга келиб дарё иккига бўлиниб яна ўн чақирмлардан сўнг қўшилиб кетади. Пайғамбар оролининг бош тарафида, дарё ўзани энг торайган жойда авлиё Ҳақим Термизийнинг мақбаралари минг йилдан буён савлат тўкиб турибди. Дарё шундоқ ёнидан чайқалиб оқади. Атиги соҳилдан мақбара ўттиз-қирқ қадам берди. Яратганнинг қудрати билан асрлар ўтбиди, мақбара зах ҳам тортмайди, унга бирон зиён ҳам етмайди.

Нуронийларнинг айтишича, бир аср илгари тинимсиз ўн кунларча ёгингарчилик бўлиб, Бойсун, Боботоғ, Ҳисор, Помир тоғларидан жуда катта ҳажмда сел келган. Булутлар тарқаб, кун очилгач, маҳаллий аҳоли вакиллари биринчи ана шу икки зиёратгоҳдан хабар олишади ва ҳайратдан лол қолишади. Минг-минг кублаб ўтган сел суви мақбаралар тўғрисида келганда зўра ярим қаричлар кўтарилган экан. Буни синчков қариялар сувнинг, селнинг изи — тамғасидан билишган. Одамлар Зул Кифл пайғамбарнинг мақбарасида ҳам шундай ҳолни кўришади. Шунда Термиз сайидларидан бири “Аллоҳ ўз дўстини ўзи сақлайди”, деган экан.

Сўнги маълумотларга қараганда, Оролининг умумий майдони тўрт минг гектардан зиёд, эни олти, бўйи саккиз километрдан ортиқроқдир. Миллоддан аввалги VI-VII асрларда яшаб ўтган Зул Кифл ҳазратлари

Зул Кифл пайғамбар зиёратига қачон борамиз?

шу ерда дафн этилганлиги боис, аҳоли бу жойни “Пайғамбар ороли” деб ном беришган дейишади. Муқаддас Қуръони каримнинг “Анбиё” ҳамда “Сод” сураларида номлари зикр этилган Зул Кифл алайҳиссалом (маъноси-кафолат соҳиб)нинг қабри шу тариқа неча минг йилдан буён юртимизда эъзозланиб, асраб келинмоқда. Шақсия, табаррук китобда эсланган йигирма беш пайғамбардан бири Зул Кифл алайҳиссаломдир. Алишер Навоий “Таърихи анбиё ва ҳукамо” асаридан бул зоти мукаррамнинг таъриф ҳамда зикрларини хўп келтиради. Ушбу рубоий ҳам шу хусусда:

Зул Кифл ишиким,

Ҳаққа далолат эрди,
Ҳақ раҳматидин элга кафолат эрди.
Чун қавмининг ойини залолат эрди,
Ўтти чу замирига малолат эрди.

Пайғамбарлар Аллоҳнинг элчиларидир. Зул Кифл алайҳиссаломнинг фазилатлари, пайғамбар сифатидаги хизматлари ҳақида ўнлаб улуг алломаларнинг асарларида баёнлар келтирилади. Абул Лайс Самарқандийнинг “Тафсири ул Қуръон”, Исмоил Ҳақий Бурсавийнинг “Руҳул баён” каби бебаҳо асарлари шулар жумласидандир. Бу нарсани XVII асрда яшаган бахлик қомусий олим Маҳмуд ибн Валий ўзининг “Сирлар денгизи” китобида: “Пайғамбар Зул Кифл алайҳиссалом дафн этилган Термиз яқинидаги бу орол Ҳақим Термизий билан Хизр алайҳиссаломнинг учрашув жойи бўлган”лигини таъкидлайди.

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган ёшлар

мураббийси, таниқли исломшунос, моҳир таржимон, истеъдодли шоир Мирза Кенжабек ўзининг “Буюк Термизийлар” китобида Зул Кифл алайҳиссаломга алоҳида боб ажратган бўлиб, унда донишмандона шундай сўзларни айтади: “Бу қабр кейинчалик шу Оролда пайдо бўлганми ёки қабр қадимдан мавжуд бўлиб, кўна Жайхун кейинчалик ҳурмат юзасидан бу қабрни зиёрат қилиб, иккига бўлиниб оққанми — бу тадқиқотлаб масаладир.”

Энди айна муддаога ўтас ҳам бўлади. Шўролар бизнинг овоз ва обод ҳудудимизга “қулликдан кутқарамиз” баҳонасида бостириб келган кундан, яъни 1920 йил амир Олимхон тахтидан воз кечиб, Бухородан Афғонистон сари йўл олгандан буён Пайғамбар ороли ёпиқ ҳудуд ҳисобланади. Демак, пайғамбар Зул Кифл алайҳиссаломнинг қабрлари ва мақбараларини зиёрат қилиш ҳуқуқидан мамлакат аҳолисини эмас, бутун олам сайёҳлари 100 йилдан ошибдики, бебаҳра, дангалани айтганда, мосуво бўлишган. Бунинг учун фақатгина минг-минг афсус, дейсиз, холос! Улуг авлиё ва Ҳақимия тарикатининг асосчиси бўлган, дунё тан олган олим Ҳақим Термизийнинг мақбаралари ҳам мустақилликка эришгунимизга қадар ана шундай таъқиқ ҳудуд мақомида эди. Ҳатто рус ҳарбийлари чегара баҳонасида зиёратгоҳ ёнида чўчкахона бунёд этишганди. Буни билган биларди, чунки ҳеч кимга чегарадан ўтишга (ҳарбийлардан ташқари) рухсат берилмасди. Энди мустақилмиз, тарихни

орқага қайтариб бўлмайди.

Яратганга шукрки, Президентимиз Ш.Мирзиёев ташаббуси ва раҳнамолигида пайғамбар Зул Кифл алайҳиссаломнинг қадим ҳамда боқий мангоҳи 2018 йилда тубдан таъмирланиб, замонавий кўриниш касб этди. Мақбара, катта гүмбазли мечит, ҳилхона реконструкция қилинган, атрофи ободонлаштирилиб, гуллар ва мазарали дарахт кўчатлари ўтказилди. Утган асрнинг 80-йилларида бир баҳона сабаб бу даргоҳга борганимизда ачинарли даражада харобазорга айланган мақбара манзараси ҳозир ҳам кўз ўнгимизда турибди. Ҳар гал мақбара олдида тушган суратимизни кўрганда ташландиқ ҳолга келиб қолган манзарадан юрак увушиб кетарди. Шунчалик тўқайзор, патта дарахти, қамиш, жингил, ажриқ ва бошқа ёввойи ўт-ўланлар баландлигидан ҳамда тигизлигидан азбаройи қадам босишга кўрқардинг. Ҳозир эса бошқача, юз фоиз бошқача кўриниш, кўрсанг кўзинг қувнайди, беихтиёр шукроналар айтасан!

Яна бир қарра таъкидламоқчи эдикки, орол Афғонистон билан туташ чегара ҳудудиди. Аслида эса Термиз шаҳри, Термиз, Музработ, шимоли шарқий томондан яна бир қанча туманлар чегарага туташ жойлашган. Ҳозирча, бу ерда чегара қўшинлариға қарашли ҳарбий қисм бўлиниши мавжуд. Маълум байрамлар, ҳайитлар муносабати билан йилга бир икки марта махсус делегация аъзолари ёки бошқа ваколатли кишилар оролга бориб ҳар-

бийларни табриклашади, уларга яратилган шарт-шароит билан танишишади, шу баҳонада пайғамбар қабрини ҳам зиёрат этиб, Қуръон тиловат қилишади.

ЮНЕСКОнинг табиат ёдгорликлари рўйхатига киритилган Пайғамбар ороли ва Зул Кифл алайҳиссалом мақбарасидан ҳозирча баҳраманд бўлаётганимиз ҳамда фойдаланаётганимиз шугина, холос. Тўғри, маслаҳат, таклиф беришдан осони йўқ. Лекин биз айтмоқчи бўлган нарсаларнинг имкони ва ечими бўлса керак. Демокриманки, Оролни ва пайғамбар Зул Кифл алайҳиссаломнинг мақбара мажмуасини маҳаллий аҳоли ҳамда хорижий сайёҳларга очиб қўйиш учун “чегара ҳудуд” деган гап баҳона бўлолмайди. Агар сайёҳлар учун керакли шароит ва қулайликлар яратилиб, махсус автобуслар қўйилса, нур устига, аъло нур бўларди. Тўғри, сайёҳлар ҳавфсизлигини таъминлаш жуда муҳим масала! Бизга бу борада маълум тажриба, кўника учун маълум вақт керак бўлади. Бирор муддат Оролда сайёҳлар учун меҳмонхона, овқатланиш, савдо, хизмат кўрсатиш шохобчалари, кўнигочар нуқталар қуриб бўлмас. Лекин келажакда бу оролни ҳақиқий жаннатмаконга айланишига ишончимиз комил. Миллатидан, ирқидан, тилидан, динидан қатъий назар ким ҳам муқаддас Қуръони каримда номи зикр этилган пайғамбарнинг қабрини зиёрат қилишни истамайди дейсиз?! Шунда бу даргоҳга йилига минг-минглаб маҳаллий ва хорижий сайёҳлар ташриф буюришади. Мана сизга Сурхондарё туризм имкониятининг биргина жиҳати. Айниқса, Оролнинг табиати ва ҳайвонот олами ҳар қандай сайёҳни лол қўдиради. Оролда ўрдақ, фоз, тустовуддан тортиб, қоплонгача учратиш мумкин. Ҳам беназир туризм маскани, ҳам муқаддас зиёратгоҳ, ҳам бетакрор табиатли давлат кўриқхонаси бўлади.

Ҳўш, номилари Қуръони каримда бир неча бор зикр қилинган пайғамбар Зул Кифл алайҳиссаломнинг мақбараларини зиёрат қилишни истайсизми?! Умидсиз бўлман! Ахир биз энг ривожланган XXI асрда ашайимиз! Иншооллоҳ, насиб бўлса, мамлакатимиздаги тегшли мутасадди давлат ташкилотлари раҳбарлари бу муаммога ҳам ижобий ечим топадилар, деган комил ниятдаммиз...

Шу ўринда албатта алоҳида таъкидлашимиз жоизки, давлатимиз чегаралари дахлсизлигини таъминлаш ўта муҳим масала. Бундан ташқари, бугун Афғонистондаги сиёсий вазият ҳам тушунарли. Аммо Эски Термиз ҳудуди орқали бориладиган Амударёнинг қоқ ўртасида жойлашган — “Пайғамбар ороли” — юртимиз ҳудудиди. Ушбу ҳудудга доимий назорат остидаги йўлак очиб имкониятларини ташкил этишининг иложи бўлса керак. Қолаверса, узоқ йиллар Амударё қирғоғида жойлашган Термиз ота қадимжоси ҳам бир пайлар ёпиқ, тиконли симлар ортида эди. Бу ҳақда юқорда айтдик.

Истиқлолимиз шарофати ила халқимиз, юртимизга ташриф буюрадиган сайёҳлар Зил Кифл пайғамбар қадимжосини ҳам зиёрат қилиш саодатига эришсалар, бу жуда улкан воқеа бўлур эди.

Сафар ОМОН,
“Hurriyat” мухбири.

Суратларда: “Пайғамбар ороли”даги Зул Кифл алайҳиссалом мақбараси кўринишидан лавҳалар.

ВОҚЕИЙ

УЛФАТ

Қобилбой доимо ишга велосипедда келади. Шаҳарнинг жин топмас бир четидан ҳаммадан барвақт етиб келади. Ҳатто ишхонадан эллик-юз метр нарида турганлар кечикса кечикар, аммо у ҳеч қачон кечикмайди.

Гоҳо йўлда дуч келиб қолса, ҳазил-мутойиба қилади:

— Сизни қаранг-у, шунча йил бошлиқ бўлиб ишлаб, битта эшак олишга ҳам кўрбингиз етмади. Яхшиси, мансабни ташлаб, оддий фуқаролар блокига аъзо бўлинг, шунда балки пиёда юрмассиз.

Бундай зидлантириш унинг суюкли усули. Бир куни уйимизга нима иш биландир келган экан, кучуквачча дарвозада велосипеди қаршида туриб олди-да, уйга киритмай хура бошлади. Шунда нима дейди денг:

— Сизни қаранг-у, шунча йил раҳбар бўлиб ишлаб, бундай бир каттароқ кучук олишга иложингиз етмадими?

У бор давра латифасиз, аскиясиз ўтмайди. Хотинига ўзини суйдирган яхуди ҳам, орденларни кўп осанидан кўрак қафаси кенгайиб кетган раҳматли даҳо ҳам, Патрис Лумумба университетида бирга ўқиган собиқ курсдошини чангалзорда кўриб, уни емоқчи бўлган одамхўр қабила бошлиғи ҳам, узоқ шаҳарда ўқишда юрган эрини тушида кўриб ҳомилдор бўлган чучки келин ҳақидаги латифалар ҳам қолмасди. Энг “свежий”лари ҳам айтиларди.

Бундай одамларни давранинг гули дейишади. Ҳаммади озига қаратиб зериқтирмай ўтиришади. Уларнинг ҳам борига шукр. Кўп жиддий яшайверсак, умр қисқаради, дейишади.

У хорижда ўқиб келган. Шунинг учунми, маҳаллийчилик унсурлари унда кўринмайди. Қандайдир илмий даражаси ҳам бор, ниманидир, қачондир ёқпаган...

Унинг яна бир хислати бор. Буни ҳамкасблари ҳам яхши билишади: у, “доно бўламан десанг — кам де, соғлом бўламан десанг — кам е” ҳикмати мазмунига қарши ўлароқ, қанча кўп гапирса, шунча кўп ейди ҳам. Анча-мунча овқатни кўрдини демайди. Бунинг сабабини ўзи “ялқов эмасман, кўп ишлайман, ҳар саҳар дакан хўрозимнинг биринчи қичқиришиданок туриб, мол-ҳолга қарайман, сўнг экиндан бўшаган ерларни ағдараман”, дея тушунтиради.

Бир куни ҳазиллашиб ҳамкасбимиз Нормамат сўраб қолди:

— Қобилбой, ростини айтинг, ҳар куни неча порс овқат ейсиз?

— Ҳар саҳар оч қолиб уйғонаман. Хотин, болалар ухлаб ётган бўлади. Туриб чой қўяман, дамлаб ичаман, нон ейман.

— Бир ўтиришда қанча нон ейсиз? — сўради у яна шўхлик қилиб.

— Бола-чақани уйламансам, айниқса,

эрталаблар бир ўтиришда тандирда пиширилган нондан иккитасини еб қўяман.

— Бола-чақани уйлаганда-чи?

— Унда бир ноннинг ярмини ейман. Шундай кунларнинг бирида кимдир ҳазил билан: “Қобилбой, онда-сонда дўхтирга ҳам учрашиб туринг” деса, Қобилбой “нега?” деб сўрайди. “Сиздек жуссаси кичик киши аслида бунча кўп овқат емаслиги керак. Балки ичингизда илон-пилонингиз бордир”.

Шунда Қобилбой тўғридан-тўғри хориж тилида уч сўздан иборат жумла билан шундай жавоб берибди: “...”. Анча кўппроқ чиққан бу жавобга суҳбатдоши тушунмаган экан, “Маслаҳатингиз учун раҳмат” дедим дея “таржима” қилибди у жилмайиб.

Бу воқеа ҳам ҳамкасблар гурунгида латифага айланган.

Бозор Илёс ал-АМИН.

ТААССУРОТ

Гап ҳозирги ўзбек ҳажвий лирикаси ҳақида борар экан, Ўзбекистон халқ шоири Сирожиддин Саййид ижодига ҳам бир қур назар ташлашимизга эҳтиёж бор. Боиси, Сирожиддин Саййид ҳам кулги санъатини, унинг турли-туман даражаларини намойиш этишда ўзига хос намуна кўрсатган.

Сирожиддин Саййид ижодига “Бойбува, дуо айланг” (“Бозор ижодиёти”дан) деб номланган туркум шеърлар бор. Туркум шундай номлангани билан гап фақат бозор ҳақида эмас. Бу ерда “бозор” рамзий маънога эга ва у умуман тириклик, тирикчиликнинг талай муаммоларини билдиради.

Шоирнинг “Бозор ижодиёти” туркумидан ўрин олган қатор шеърларида турмушимизда жуда кўп учрайдиган, бироқ ҳадеганда унчалик эътибор берилмайдиган қусурларимизни шоир енгилгина юмор тиғи билан фош этади. Масалан, “Китоб олинг” номли шеърда муаллиф чўнтаги пулга тўлган айрим тадбиркорларнинг китоб ўқишга ҳафсала қилмаслиги, фалон сўмга иморат қуриб, қўвғига охириги русумдаги автомобилни совға қилган бойвачча умрида бир дона китоб харид қилмаслиги, бу қусур фарзанд ва набиралари тарбиясига ҳам салбий таъсир кўрсатиши тўғрисидаги кескин фош этади:

*Ўрикзордан кошин олинг,
Сирғалидан мошин олинг,
Жаҳолатнинг бошин олинг,
Биттагина китоб олинг.*

Инобатга олиш лозимки, шоирнинг сатирик асарлари фақат шу туркумга кирган шеърлар билан чегараланмайди. Сирожиддин Саййиднинг яна шундай кулги, ҳажв йўлида ёзилган асарлари ҳам борки, улар ҳам кундалик турмушимиздаги иллатларни фош этиши жиҳатдан махсус туркумга кирган қатор асарларидан сира қолишмайди. Шоирнинг ҳажвий ғазалларини ўқиганда, унда мумтоз оҳанглар садоси аниқ эшитилади. Масалан, “Ўлдиргуси” радифи ғазал мумтоз адабиётда кўп учрайди. Сирожиддин Саййид эса шундай радифга сатирик маъно юклайди:

*Охир мени бу шаҳрининг дўндиқлари
Ўлдиргуси,
Дўндиқларининг қўл, оёқ, қўлдиқлари
Ўлдиргуси.*

Шеърда баъзи қизларимизнинг елкаси очик юриши, йиртиқ либосларда юриши, билакла-

рени татиуровка қилиши, кўчадан бери келмаслиги, хуллас, беҳаёлиги танқид остига олинган.

Сирожиддин Саййид ҳажвий ғазалларида кўпроқ XIX аср Қўқон адабий муҳити намояндаларининг ғазалчилик мактабидан улги олади. Масалан, “Жўралар” ғазали Мукимийнинг “Навбахор”, “Ахтарайлик” ғазали Фурқатнинг шу номдаги, “Бўл” радифи ғазали эса Завакийнинг машҳур “Бойи бул, баззои бул” номли ғазалига татаббуъ шаклида ёзилган. Тафовут буки, салафлар табиат ё ишқий йўналишда ғазал битганлар. Сирожиддин Саййид эса ўша вазн ва радифини асос сифатида қабул қилади ва мавжуд одамгарчиликка зид иллат ва қусурларни фош этувчи ҳажвий ғазал битидади. Шунингдек, шоирнинг “Чумолига ҳазил” шеърда Э.Вохидовнинг, “Толиб Йўлдош хангомаси” асарида эса А.Орипов сатирик ижод мактабининг таъсири кўзга яққол ташланади. Шоир иқдорича, хангомаси озғаси йўсинда ўтган аср 80-йилларида устоз шоир Толиб Йўлдошнинг ўзи айтиб берган экан. Ана шу воқеа кейинчалик гўзал бир сатирик шеърнинг яратилишига туртки берган. Алқисса, Толиб Йўлдошнинг бир ашаги бўлиб, у ҳам ўз аврасини, ҳам эгасининг рўзгор отли аврасини тортади. Толиб

Йўлдош эрта саҳардан шу эшак аравада да- лага кетади. Туш вақти ва кечда уйга қайтади. Ажабки, эшакка икки марта емиш беради. Тушда ва кечда. Эшак туш пайти эгаси билан уйга қайтар экан, маҳалла кўчасига бурилиши билан ханграб юборади. Бу ҳол ҳар кун икки марта – туш чоғи ва шом пайти рўй беради. Қарангки, маҳалла аҳли – “қосиблару хаттотлар, фабрикаю заводлар” мана шу эшак овозидан тушлик бўлганини ва кеч маҳали шом кирганини билишади. Хуллас, эшак қишлоқ аҳли учун сигнал – соат вазифасини ўтайди. Аммо шоир шу хангомаси бизга етказиш учунгина қўғоз қораламаган. Асл мақсадини қўйроқда билиб оламиз. Ҳозир шеър давомидан бир парча ўқиб кўрайлик:

*Умр – ташвиш, галвалардан
Чувалашган калава.
Шоир ўй суриб борар
Ғичирлайди арава.*

Эшак қора меҳнатга гирифтор, бундан у заррача хафа эмас. Аммо рўзгор отли аврани эшак арава билан бақамти олиб бориш – бу эндақ оғир юмуш. Шунинг учун ҳам шоир Толиб Йўлдош “ўй суради”. У ўй сурганда эшакнинг

эмас, балки ўзининг муаммоларини, рўзгорнинг кам-қўстини тўлдириш ташвиши билан кўпроқ хаёл суради:

*Инсон гарчи олам гули
Бу ҳаётнинг нақшидир.
Аммо мингта ноқасдан гоҳ,
Битта эшак яхшидир.*

Шоир сатира, юмор йўли билан бир оғриқли масалани ўртага ташлайди.

Агарки, одамзод қилган гуноҳни эшакка юкласа, ишонаверинг, у эшак майиб бўлади. Шоирларнинг ўз вақтида қилиши ва йиғла- шини оғохлантириш – бу шоирнинг асардан кутган иккинчи мақсади. Унга мана бу ҳам илова этилган:

*Сўз мулкида кимлар кулба,
Кимлар қурмиш қасрлар.
Адабиёт араваси
Ғичирлар мине асрлар.*

Кўринадик, шоир “арава”га учта гоъвий- эстетик мақсад юклайди: эшак араваси, рўзгор араваси, адабий араваси. Дастлабки арава ўз маъносиде, кейинги иккитаси рамзий хусусиятга эга. Шоирнинг етакчи гоъяси “адабиёт ара-

ва”га юкланган. Бу арава минг йилларким, тинмай, ғичирлаб айланади. Ҳозир эса буни етаклаш замондошлар зиммасида. Улар ўз вақтида “бонг” уришлари лозим.

Сирожиддин Саййиднинг “Чумолига ҳазил” шеъри ҳам антиқа. Шоир уни талабалик даврини соғиниб ёзган. Хуллас, шоирнинг талаба- лик давларида қишлоқдан бандероғ келади. Унда онаси ёлган қўчалар, туршак, майиз ва бошқа шунга ўхшаш егуликлар. Мундоқ қараса, тугун ичида бир чумоли ҳам юрибди. Манзилидан адашган. Бу шоирни озгина ганги- тиб қўяди:

*Зеркидинми турмушиндан,
Қўдинми ё юмушиндан.
Бўйнимда жонинг уволи,
Тошкентга келган чумоли.*

Шоир Сурхондарёдан тасодифан келган чумоли тимсолида адашган инсон қисматини тасаввур қилади. Шоир ўйлаб, ўйлаб уни яна қишлоққа қайтариш лозим деган хулосага келади. Хангома структураси жуда пишиқ ишланган. Шоир эътиборидан чумолининг қишлоқдаги қавми ҳам четда қолмайди. Ўз олдига “сени йўқотиб уларнинг аҳоли нима кечди экан?”, — дейди. Ва ниҳоят чумолини жиғининг тўрвасига солиб, ортига қайтаришга қарор беради.

Бир чумолига шунча ғамхўрлик қилиш нимага керак, — деб ҳайрон қолманг. Шоир чумоли образида инсон қисматини зуҳур этади. Рост-да, одам ҳам чумоли каби жонивор эмасми? Уям тинмайди, буям. У ҳам уйига ташийди, буям инига судрайди. Асарни ўқиб, ҳозирги замонда насига излаб, айтиклик узок юртларда сарсон юрган ҳамюртларимиз ҳам кўз олдингиздан бирма-бир ўта бошлайди. Де- мак, хангомадан мурод чумоли саргузашти воситасида инсонни улуғлаш, унинг қадрига етиш экан.

Сирожиддин Саййид ҳажвийлари ўзига хос бадиияти ҳамда миллий жозибаси ила гоъят мафтункор шеърятдир. Шоир сатираларининг ўзбек адабиёти саҳнасида барқарор яшаш омилларини таъминлаган адабий-эсте- тик, маънавий, маърифий ва ахлоқий унсурлар шу қадар бисёрки, уларни атрофлича ўрганиш, тадқиқ этиш ёш адабиётшунослар зиммасига алоҳида масъулият юклайди.

Абдурахмон ШИРИМҚУЛОВ,
филология фанлари номзоди.

МУТОЛАА

Юнон ривоятлари асосида аввал Ғарб эстетикасида, кейинроқ эса бутун дунёга кенг ёйилган бир тамойилга кўра, шоирларнинг илҳами қанотли, учар от (Пегас) шаклида бўлади. Бизнинг мумтоз Шарқ сўз санъатида эса илҳом – пари тимсолида тасаввур этилади. Шунинг учун илҳом париси, деймиз. Яна, қадди-қома- т бехад мавзун, маъсум кўзли оҳу ҳам илҳом рамзидир. Оҳуни араблар ғизол, тўғрироғи – ғазол деб атайдилар. Яқинда “Адабиёт” нашриёти шоир Рустам Мирвоҳид ташаббуси ва саъй-ҳаракатини қўллаб-қувватлаб, мумтоз аъёнлар руҳида ижод қилаётган ўттиз тўққиз ўзбек шоирининг ғазалларини бир муқовага жамлаб, иштиқоқ бадиий санъатини қўллаган ҳолда уни “Ғазал ғизоли” деган гўзал бир ном ила китобхонларга базл (тухфа) этди.

Яхши биласиз, ўзбек халқ қўшиқлари асосан тўртликлар шаклида бўлган ва ҳозир ҳам шу тарзда давом этиб келади. Бироқ тўрт сатрда барча туйғуларни айтиб тугаллаш амри маҳол. Шунинг учун ҳам ундан икки-уч баравар қўламлик бўлган ғазал жанри, мана, минг йилларига, етакчи лирик жанр ўлароқ, ўзбек сўз санъати айвонидан мустаҳкам ўрин эгаллаб келяпти.

XX асрда, аниқроғи, унинг энг ўрталарида – ҳўп “байнал- милал”лашган, амалда эса европалашш тамойили роса кучайган, шунинг таъсирида арузда ёзиш қоқоқлик, ҳаттоки реакция деб қораланган бир даврда ҳам ғазал битиш асло тўхтаб қолган эмас. Аср бошларида мадрасада ўқиб билим олган Маҳжурий, Ҳабибий, Боқий Мирзо каби кўплаб шоир- ларнинг асосий ижод маҳсули ғазал эди. Олтмишинчи йил- ларга келиб эса Эркин Воҳидов бу жанрнинг сўлиб бора- ётган ниҳолига обиҳаёт етказди, уни янгидан гурирашига сабаб бўлди.

Қўлимиздаги нашр ўтган юз йилликнинг сўнги ва янги асрнинг илк чораги ўзбек сўз санъатининг бу соҳасини акс эттирадиган бир кўзгу бўлибди. У шу кунларда умр китобин- нинг саксон тўртинчи саҳифасини мутолаа қилаётган Ўзе- бекстон халқ шоири Жамол Камолнинг бир нафис ғазали билан очилади:

*Худойим, мен сени ёд этмаган бир лаҳза, оним йўқ,
Агар ёд этмасам, йўқман, ўликман, танда жоним йўқ.*

*Сени ёд этмасам, кимман? Маконсизликка маҳкумман,
Оёғим остида тупроқ, бошимда осмоним йўқ...*

Ушбу ғазалнинг деярли ҳар бир байтида “ёд этмоқ” мо- тивини, унинг теранлаша боришини кўрамиз. Биринчи бў- либ берилганига, мурожаат шаклига қараб уни ҳамд ғазал дейиш мумкин бўлса-да, қофияларини тартиби ва руҳидан келиб чиқиб, муножот дейиш тўғрироқ бўлур эди. Ахир, бу – Жамол Камол, бир пайтлар “Қошимдан нозу иштино билан кетдинг, ёмон бўлди, қошимга нозу иштино билан кел- санг, ёмон бўлмас”, деган биргина байти билан ғазалнинг инжа гўзалликларини намойиш этган дилбар шоир.

Китобда шоир Чустийнинг ўғли мулла Бахтиёр Набиҳон, Исмоил Махмуд Марғилоний, Мўмин Саттор каби аъна- навий йўлларга янги из солиб ижод қилаётган ўнлаб шоирлар- нинг ижодидан намуналар берилган.

Албатта, аруз, хусусан, ғазалчилик борасида ҳар кимнинг фикри бор. Масалан, менга янги даврда ғазал имкониятла- рини бениҳоя юксалтириб, чақнатиб юборган шоир Усмон Носир бўлиб кўринади. Унинг “Юрак” деган сонети (қаранг, арузда – сонет!) бошқа жанрларга қараганда ғазалга яқин- лиги, аммо чамбарак қофиялагани, арузнинг аънаваний бо- сиқ, осуда ритмига жўшқин оҳанглар олиб кира олгани билан кишини лол қолдиради:

*Итоат эт! Агар сендан
Ватан рози эмас бўлса –
Ерил! Чақмоққа айлан сен,
Ерил, майли, тамом улсам!..*

МУҲАББАТ
ИНШОЛАРИ

Бу тўплам жамланаётган чоғда орамизда яйраб-яшнаб ижод қилиб юрган, бироқ уни қўлга олишга муяссар бўлма- ган Саъдулла Ҳакимнинг мана бу байтларига қўлақ тута- йлик:

*Бўйида Машраб осилган дор изи – арқон изи,
Мангайида кўҳна андух селининг ирмоғи бор.*

Раҳматлик Саъдулла аканинг “Ўзбекистоним меним” деб ном берилган бу ғазалида ватан – ялангўш бир деҳқон, бо- шидан кўп иссиқ-совуқ кунлар ўтган бир валлолат. Унинг бўйидаги тириш – Машраб осилган дор арқони изи, пешо- насидега ажинлар эса – минг йиллик армон ва андух сел- ларидан қолган ирмоқлар... Мана шу каби қутилмаган таш- беҳ-эпитетлар билан асарга жон кирди, ўқувчининг шу- урида етқил шеърый образ пайдо бўлади.

“Ғазал ғизоли” тўпلامида 195 ғазал жамланган, улар- нинг савияси ҳам ҳар хил, албатта. Бироқ икки хил ғазал- лар кўзга кўпроқ уринганини ҳам айтиб ўтиш керак. Би- ринчи хили – кўпроқ қисми – “Висол соғинчидан туйдиҳ ҳа- ловат, Хазинадан карам ёдимга келмас” (Боқий Мирзо) каби фаваққонда байтлари билан эсда қоладиган, иккинчи хили эса “Дейдиларким, яхши фарзанд дийдаси ота-ано, Ким ато бирла анонинг хурмати одоб эрур”, “Биродарлар, мудом яхши ният айланг, Мудом барча қабиҳликдан ҳазар айланг”, каби насихатомуз битиклардан иборат.

Албатта, барча муаллифлардан бир хилда жўшқин ва латиф ғазал ёзишни талаб қилиш ноўрин, бироқ кимгадир ўқиб бериб, “бу ғазал уч юз йил аввал битилган”, десангиз ҳеч ким ажабланмайдиган бўлмаслиги ҳам керак-да, асар- дан давр руҳи келиб турмаса, адабиёт жойида депсиниб қо- лади.

Ғазал – муҳаббат иншоиси, энг оммавий ишқномадир. Самарқандлик шоира Ситора Шомуродованинг ғазаллари- даги мағзи тўқ, ифодаси раван мана бу байтларга бир қаранг:

*Муҳаббат бу – маним очган вале ёпмас китобимдир,
Юзин ифтоз этиб аввал, кейин пилхон ҳижобимдир.*

*Жунунлик туйди бу жонга, юрак туйлиш қаро қонга,
Тасанно айтсам ишқонга, ажаб, дийдор саробимдир.*

Ушбу мажмуадаги ишқномаларни ўқисангиз, уларда, ав- вало, ҳаётдан розилик, неқбинлик, эзгу умидворлик туйғу- лари бўртиб туришини кўрасиз:

*Ҳаёт шукрин қилиб, қолган нафаслар
Таманинг чашмасин буткул қуртсам.
(Султонмурод Олим).*

*Ўзиндан ичкари кир, дилга кирги,
На бордир жону тандин ташқарида?*

*Ватан ичра сафарлар айла эй дил,
Ватан бўлмас ватандан ташқарида.
(Сирожиддин Саййид).*

лавҳа – хато. Айрим ғазаллар матнида учрайдиган яна бир қусур ҳозир тилдан чиқиб кетган, ўқувчига ноаён қа- димги атамаларни шеър матнига зўрлаб киритишдан иборат. Масалан:

*Захмим зиёд эрур, эй, зирҳ, эй, сипар,
қандай топай сени?*

Қайдан топай сени?..

*Чарчатди ташналик, куйдирди офтоб,
Қаеи(ў)ридан топдим фақат сароб,
Қайлардасан, булоқ? Қайлардасан, шажар?
қандай топай сени?*

Қайдан топай сени? (172).

Аммо бу каби баъзи нуқсонларга қарамай, “Ғазал ғи- золи” тўплами ўзбек адабиётида бу жанр ўз оҳорини йўқотмай келаётганини, қалам аҳли фақат ребуссимон “ақл уйин”ларига андармон бўлиб кетмаганини кўрсата- ди.

Худойберди Комил битган мана бу байтларда яна бир маъно яширин:

*Ким тафаккур айласа, етгай фано маъносига,
Бунда камдан-кам эришгайдиер сафо маъвоисега.*

Албатта, биргина байтнинг ўзи нафақат ҳозирги ўзбек ғазалчилиги, ҳатто шу ғазалнинг ўзига ҳам мукамал ойина бўлиши амримаҳол. Аммо гап бошқа ёқда: ҳатто ҳозир – XXI асрда ҳам бизни тасаввуфий тушунчалар тахир этиб кетмабди, ғазалларимиз сўфиёна руҳ билан зийнатланаётгани экан! Ҳа-да, ботинида тасаввуфий маъно бўлмаса, ғазал ғазал бўлармиди? Мен Мирзо Кенжабек, Шоира Шамс, Рустам Мирвоҳид, Жаъфар Муҳаммад ва яна кўп умидли шоирларимизнинг ғазал- лари ботинида ана шу руҳни кўриб обдан қувондим, та- саввуф инсон тафаккурининг гултожи эканига, Лутфий-у Навоийлардан қолган бу жанр, кейинги асрларда ҳам яшашига амин бўлдим.

Энди, “Ғазал ғизоли” китобига киритилган салкам икки юз шеърни, ҳатто юзаки тарзда бўлса ҳам, таҳлил қилиш мушкуллигини сиз яхши биласиз. Ва яна, бу тўп- ламда шундай ғазаллар ҳам борки, уларнинг ҳар би- рини шарҳлаш учун бутун бир илмий мақола битиш ло- зим.

Ўзбек ғазалларини бир китобда жамлаш йўлидаги бу тажриба ана давом эттирилади, албатта. Шунинг учун, ке- йинги тўплам Ўзбекистондан ташқарида яшайдиган ўз- бек шоирларининг ҳам, шунингдек, дастлабки тарадду- лар шоққинида фаромуш бўлиб қолган Комил Аваз, Фарид Усмон каби ўнлаб ижодкорларнинг нафис ғазалларини ҳам ўз ичига олса, янада дуруст бўлар эди. Ана шунда бир бу- тун ўзбек адабиёти, битта жанр вобасталигида бўлса ҳам, жамулжам бўлади.

Зухриддин ИСОМИДДИНОВ.

ТОЛИБ ЙЎЛДОШ ҲАНГОМАСИ

Сирожиддин САЙИД,
Ўзбекистон халқ шоири

(Бу ҳангомани “Ўзбекистон адабиёти ва санъати” газетасида ишлаб юрган кезларимизда Талиб аканинг ўзи айтиб берган. Оллоҳ раҳмат қилсин ва рози бўлсин).

Кўп шоирлар бугун эски,
Кўп гаплар ҳам кечаги.
Ном чиқармиш бир замонлар
Талиб Йўлдош эшаги.

Ем ер эди — туш чоғио,
Иш тугагач — шом пайти.

Боис эди бу ҳол доим
Умум вақтихушликка.
Вақт бўлди деб, барча мамнун
Чиқар эди тушликка.

Туғамайди лекин асло
Шеър у қалам захмати.

Одам зоти риёзату
Заҳмат учун яралган.
Эшаклар ҳам аслида иш,
Меҳнат учун яралган.

Ҳаёт бўлгач, ҳар қаллада
Минг хил ташвиш, ўй бордир.
Одамзотга ховли-жою
Маҳалла ҳам кўй бордир.

Оқшом чоғ ҳам муюлишдан
Ҳанараб бурилгач эшак,
Иш кунининг тугашидан
Дарак берарди бешак.

Сўз мулкида кимлар қулба,
Кимлар қурмиш қасрлар.
Адабиёт араваси
Ғичирлар минг асрлар.

Бу дунёда рўзгор отлиғ
Ароба ҳам бор гапдир.
Бут бўлмаса — кўнғил деган
Хароба ҳам бор гапдир.

Ортда қолиб кетмайлик деб
Кўпчил тортаган қаровдан.
Чиқиб кетар эди иков
Ҳар кун саҳар мардондан.

Қадамлари оҳанг қўшиб
Тирикликнинг куйша.
Барча хушхол кетар эди
Тарқалиб ўй-уйига.

Бунда баъзан тонлар шомдир,
Бунда баъзан шомлар — тонга.
Халқ бўлгач эл, шоирлари
Ўз вақтида урса бонга.

Турмуш бўлгач — рўй бергайдир
Ҳар хил иш, ҳар жиҳатлик.
Одамзотга энг аввало
Тинчлик керак, сихатлик.

Инсон фикру ёди мисли
Чувалашган қалава.
Рўзгорини ўйлар шоир,
Ғичирлайди арава.

Кўп шоирлар бугун эски,
Кўп гаплар ҳам кечаги.
Ўз вақтида ҳанарар эди
Талиб Йўлдош эшаги.

Эл кўнели-чи, гоҳи баҳор,
Гоҳида қиш бўлгачидир.
Элдан бурун қулса шоир
Бу уят иш бўлгачидир.

Ҳар кимсага турли қисмат,
Турлидир чархи даврон.
Замон у пайт оғир эди,
Қийин эди у замон.

Ҳар ташвишнинг соғуғио
Бўлгач иссиқ-илиғи.
Бу жафокаш эшакнинг ҳам
Бор эди бир қилиғи.

Умр — ташвиш, галвалардан
Чувалашган қалава.
Шоир ўй суриб боради,
Ғичирлайди арава.

Даврон чархи айланади,
Утар йиллар, кун ва ой.
Маънос бўлманг — аравада
Барчамизга етар जोй.

Тирикчилик одамларга
Бор юқини ортарди.
Шоиримиз эшак билан
Аравасин тортарди.

Ошиқарди балки яйраб,
Ўйлаб ем ва хашакни.
Бир ғаройиб орзиқишлар
Чулғар эди эшакни.

Инсон гарчи олам гули,
Бу ҳаётнинг нақшидир.
Аммо мингта ноқасдан гоҳ
Битта эшак яхшидир.

Ҳар соҳанинг бу пирлари
Ўтаганлар бу дунёда.
Кимлар оту улводаю
Кимлар — пойи пиёда.

Беш лаҳзалик бу дунёда
Инсон кўзу олам қош.
Бир ажойиб эшак эди
Ювошу ҳам қаламқош.

Яъни пешин, қайтар вақти,
Ҳар кун такрор ва такрор,
Маҳаллага бурилган чоғ
Ҳанарар эди жонивор.

Жом айлабон қалбарини,
Дил қонини — чоғирлар,
Ўз вақтида қулсинлар ҳам
Йиғласинлар шоирлар.

Зор дилпарга ўз вақтида
Гулшан бўлига, гул бўлига.
Ўз вақтида бўлини кўприк,
Ўз вақтида йўл бўлини.

Бор эди бу жонвор учун
Икки эҳтиром пайти:

Бу садога муштоқ эди
Косиблару хаттоплар.
Атрофдаги меҳнаткаш эл,
Фабрикаю заводлар.

Ўз вақтида ўтиб кетди
Қанча зотлар раҳматли.

2008 йил.

УСТОЗЛАР МАКТАБИ

Тилнинг ҳам жони бор

Биз ҳайвонот олами вакиллари ҳам борлигини тўла хис қиламиз-у, наботот олами вакиллари ҳам жони мавжудлигини унчалик сезмагандай бўлиб юрамиз. Холбуки, ўсимлик тагул, хатто, тупрокнинг ҳам жони — бор.

Бу гапларга-ку кўндингиз. Лекин агар: “Тилнинг ҳам жони — бор”, десам, ишонармикансиз? Мана, 55 йилдирки, номин ҳам, сувим ҳам — сўз. Биринчи мақолам 1967 йили босилиб чиққан-да.

Таърибамдан келиб чиқиб айтай: тилнинг ҳам шундай но-зикдан-нозик жони — борки!.. “Лекин”, “бирок”, “аммо” — маънодош сўзлар. Яъни улар — ўзаро синоним. Буни ҳамма билади. Борди-ю, “эса” ишла-тилса, бу уч сўзнинг ҳеч бирига эҳтиёж қолмаслигини, яъни вазиёдошлик нуқтан назаридан у айнан ана шу уч сўзга си-ноним бўлишини факат тилнинг жонини дил-дилдан хис қил-ганларгина билади.

Яна бир бор ишончингиз қомил бўлиши учун мисол келтираман. Бир қараида: “Бирок Фитрат ва Чўлпон ўртасидаги муносабатларда эса, аксинча, деярли ҳар доим ҳамфикрлик кузатилади”, — деган жумлада ҳамма нарса жой-жойида.

Аммо бу гапдаги “бирок” билан “эса” айнан бир вазиёфани ўтаб келган. Демак, бу ерда плеоназм (сўз ёки қўшимчани бир ўринда ортикча, такрор ишлаштириш) ҳодисаси юз беради. Нима қилмоқ — керак? Ҳ “бирок” дан, ё “эса” дан воз кечиб, биттасини қолдириш — зарур. Бошқа йўл — йўқ.

Энди шу жумлани биз тақлиф қилаётган икки вариантда ўқиб кўрайлик: 1. “Бирок Фитрат ва Чўлпон ўртасидаги муносабатларда, аксинча, деярли ҳар доим ҳамфикрлик кузатилади”.

2. “Фитрат ва Чўлпон ўртасидаги муносабатларда эса, аксинча, деярли ҳар доим ҳамфикрлик кузатилади”.

Буларнинг иккаласи ҳам — тўғри. Иккаласи ҳам — тенг қушга эга.

Султонмурод ОЛИМ,
Ўзбекистон Журналистлари ижодий уюшмаси аъзоси,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими.

ҲАЁТ СЎҚМОҚЛАРИДА

Меҳрнинг ҳам чегараси бор экан-да...

Биз ўзбекларнинг эскидан ака-укалар, опа-сингиллар ўр-тасидаги муносабатларимиз жуда яхши бўлиб келган. Бу эса бизнинг оқибат, одамгарчи-лик, фақатгина ўзини ўйлаш-дек худбинлик эмас, балки ўз-галар дарди билан яшадек маънавий тушунчалар асо-сида тарбия топганимиздандир балки. Қувалашиб битта уйда катта бўлган жигарларимиз ҳақида кейинчалик турмуш ку-риб, рўзгоримиз бўлак бўлган-дан кейин ҳам қайғуришни қўй-маймиз. Отанинг ўрнида акани, онанинг ўрнига эса опани қўйиб ҳурматлаймиз. Оғир дамларда уларга, уларнинг маслаҳат-ларига суянамиз. Айниқса, бағримиздан жонимизни юлиб бергандек, бошқа хонадонга узатган синглимизнинг ҳар на-фасидан бохабар бўлгимиз ке-лади.

Келин бўлганидан буён хувуллаб қолган уйимизни, “ака мана бу чойни ичиб олинг” ёки “кийимларингизни беринг қўйиб бераман” деган сўзла-рини эслаб, алланечук бўлаве-рамиз. “Акалар, йўқлаб туринг сингилларингиз” деган гапларга амал қилиб, кўнглимиз туса-ган вақтда, майда-чуйдаларни кўтарганча, синглимиз келин бўлган уйга бостириб бора-рамиз.

Уни ҳеч кимга ишонгимиз келмайди. Синглим, сенга куёв бола ҳамда қайнонанинг муо-маласи яхшими? Биров қаттиқ гапирмайтими? Нима камчи-лигинг бор? Бирор нарса за-рур бўлса, тортинмай айтавер. Уялма, ҳаммасига биз турибмиз деб ҳотамтойлигимиз тутади. Албатта, бу яхши, бирок... меҳр-нинг ҳам ортиги ошиқча деган гаплар бор.

Синглим ўқишга жуда қи-зиқарди. Аммо кетма-кет икки йил университетга ҳужжат топ-шириб, иккисида ҳам имтиҳон-лардан йиқилди. Мен ҳам унинг олий маълумотли бўлиши тарафдори эдим. Шунинг учун ҳам ота-онамга, синглим ўқишга қирмағунча уни узатмаслиги-мизни айттардим. Бирок қиз-бола, ёши ўтпай деб турмушга бериб юборишди. Бўлажак ку-даларимиз эса менга, синглим-гиз ўқишни истаса, бемалол ўқийверади. Бунга сира тўсқин-лик қилмаймиз. Зарур шаро-итни яратиб, қўллаб-қувватлай-миз дейишганди.

Тўй бўлиб ўтгач, орадан ик-ки-уч ой ўтди ҳамки синглим олийгоҳга кириш учун тайёр-гарликни бошламади. Сўра-сам аниқ сабабини айтмасди. Қайнонаси ва куёвга кўнгирак қилардим. Нима учун ўқишга бормаяпти. Ўқитамиз деган эдинглар, нега энди буни та-лаб қилмаясизлар. Муаммо нимада? Контрактга кирса, биз ўзимиз тўлаймиз деганмиз-ку сизларга. Имконият қилиб бе-ринглар, репетиторга борсин. Унинг ҳам пулини ўзимиз тўлай-миз деб катта кетардим.

Ўзимни синглисига жон куй-дираётган гамхўр акадек ту-тиб, бир нималарни жавраб ташлабман-у, бу сўзлар (кон-трактни ҳам, репетитор пулини ҳам ўзим тўлайман деганла-рим) куёвимиз ва қудалари-мизнинг гурурига тегиши ҳақида ўйламабман ҳам.

Онам маҳалламиздаги бир келин ҳақида гапириб қолди: фалончининг келини оиласида жуда эрка ўсган шекилли, кўн-гли қаёқдаги нарсаларни тусаб қолаверар экан. Ҳомиладор бўлганидан кейин эса инжиқ-ликлари янада ошибди. Бемав-ридан-бемаврид эрига бир ни-

маларни топиб беринг деб хар-хаша қилаверар эмши. Буниси ҳам майли, эри ҳам у ёқ-бу ёққа югуравериб роса хуноб бўл-ганми дейман, бир марта қовун сўраганида олиб келиб бер-мабди.

Буни қарагинки, бесаёр ке-лин бунга чидамай акасига ай-тиб, қовун олиб келтирибди. Кейин буни маҳалладаги кўшни келинга айтган бўлса керак, бутун маҳаллага тарқабди. “Фалончининг хотини қовунга боши қоронгу бўлган экан, олиб бера олмабди, кейин келин-нинг акаси олиб келиб берибди. “Куёвда гурур ҳам йўқ экан-да, хотини боши қоронгу бўлса-ю, шунинг ҳам қайни оғалари олиб беришини кутса. Э-э уят бу-нақа куёвга” деб юришган-миш. Аслида куёв ҳозир ярим тун, озгина сабр қил эрталаб олиб бераман деган экан. Йўқ, қўярд-қўймай, барибир ярим тун бўлса-да топиб келинг деб чиқариб юборибди. Бундан аввал акасига ҳам телефон орқали айтган экан куёв бола олиб келгунча акаси келиб ташлаб кетибди.

Куёв қайтиб келса шу иш. Ҳали мени топганимга қаноат қилмай акангдан нарса сўрай-диган бўлдингми деб жанжал қилибди. Бунинг устига маҳал-ладаги гаплар. Хуллас, шу ар-зиммаган нарсадан ғавго чиқиб, икки ёшнинг ҳаёти бузилиб, ажрашиб кетишибди.

Бундай бўлишида келиннинг акаси ҳам айбдор. Нафси чуқ-қиллаган синглисига эрингга қу-лоқ сол деса бўларди. Оғзидан чиқшига ўйлаб-ўйламай югу-риб боравермай. Ахир ўзлари розилик билан синглисининг их-тиёрини шу йигитга топшириш-ган-ку. Мана нима бўлди охири? Битта оила бузилгани қолди.

Бу гапларни эшитиб, ўша калта ўй ака билан ўзимни со-лиштирдим. Мен ҳам ўзимча югуравериб роса хуноб бўл-ганми дейман, бир марта қовун сўраганида келиб олиб бер-мабди. “Фалончининг хотини қовунга боши қоронгу бўлган экан, олиб бера олмабди, кейин келин-нинг акаси олиб келиб берибди. “Куёвда гурур ҳам йўқ экан-да, хотини боши қоронгу бўлса-ю, шунинг ҳам қайни оғалари олиб беришини кутса. Э-э уят бу-нақа куёвга” деб юришган-миш. Аслида куёв ҳозир ярим тун, озгина сабр қил эрталаб олиб бераман деган экан. Йўқ, қўярд-қўймай, барибир ярим тун бўлса-да топиб келинг деб чиқариб юборибди. Бундан аввал акасига ҳам телефон орқали айтган экан куёв бола олиб келгунча акаси келиб ташлаб кетибди.

Куёв қайтиб келса шу иш. Ҳали мени топганимга қаноат қилмай акангдан нарса сўрай-диган бўлдингми деб жанжал қилибди. Бунинг устига маҳал-ладаги гаплар. Хуллас, шу ар-зиммаган нарсадан ғавго чиқиб, икки ёшнинг ҳаёти бузилиб, ажрашиб кетишибди.

Бундай бўлишида келиннинг акаси ҳам айбдор. Нафси чуқ-қиллаган синглисига эрингга қу-лоқ сол деса бўларди. Оғзидан чиқшига ўйлаб-ўйламай югу-риб боравермай. Ахир ўзлари розилик билан синглисининг их-тиёрини шу йигитга топшириш-ган-ку. Мана нима бўлди охири? Битта оила бузилгани қолди.

ТАФАККУР

Мунофиққа улфат бўлма...

Киши икки нарса туфайли қаримайди,
Бирин — эзгу хулқи, бирин — эзгу сўзи.
Юсуф Хос ҲОЖИБ.

Донишманд ва олимларнинг хулқлари-дан ўрнат олши яхши хулқни тирилтиради,
ёмонни йўқ қилади.
Абу Райхон БЕРУНИЙ.
Хулқнинг мувозанатда бўлиши бадан са-ломатлигини сақлайди.
Абу Али ибн СИННО.

Билим, маърифат, албатта, яхши ахлоқ билан безатилмоғи лозим.
Абу Наир ФОРОБИЙ.
Эй биродар, мунофиққа бўлма улфат,
Ким улфатдур, боши узра юз минг кулфат.
Ахмад ЯССАВИЙ.

Ўз фарзандингни яхши хулқ-одобли ва ақлли бўлишга ўраам. Кимки ёшлқдан яхши хулқ-одоб эгалламас экан, улғайганда ундан билим талаб қилма.

Мажидиддин ҲАВОФИЙ.
Ёмонлик бутун нуқсонлар мужассами-дир.
Хусайн Вонз КОШИФИЙ.

Одамлар олдида уялиш яхши фазилат,
аммо бундан ҳам яхшироғи ўзингдан ўзинг уялишдир.
Лев ТОЛСТОЙ.

Яхши тарбия нодонни ҳам одам қато-рига қўшади.
Биссарнон БЕЛИНСКИЙ .

РАССОМ ХАНДАСИ

Ҳонгамас, интернет
чўчқ ичм сўраяман,
жақоб!!!

М. ЛАРИЧЕВ чизган карикатура.